

הלכות שבת פרק ב' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום הלכות שבת פרק ב' — פיקוח נפש דוחה שבת

הקדמה כללית לפרק

ארבעת הפרקים הראשונים של הרמב"ם עוסקים בכללי הלכות שבת לפני שהוא נכנס לפרטי מלאכות. פרק א' עסק במלאכת מחשבת; פרק ב' נכנס לכלל של חולה ופיקוח נפש דוחה שבת.

הפרק אינו מדבר רק על המקרה הפשוט שגוי אומר "חלל שבת או אהרוג אותך" — זה פשוט ואינו צריך פרק שלם. הפרק מדבר על רמות שונות של סכנה, שהן מעט פחותות מהמקרה הקלאסי של יהרג ואל יעבור — כמה חולה צריך להיות? מה אם יש ספק? מה אם הרפואה אולי תעזור, אולי לא? גם נדון החילוק בין "פיקוח נפש" (להשיגה אם משהו צריך הצלה) לבין "סכנת נפשות" (מצב מאושר של סכנה).

הלכה א: שבת נדחית מפני סכנת נפשות

דברי הרמב"ם:

"תדחה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות."

פשט:

שבת נדחית בפני סכנת נפשות, כמו כל שאר המצוות — כפי שכבר נלמד בהלכות יסודי התורה פרק ה' שרק שלוש עבירות (עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים) הן יהרג ואל יעבור.

חידושים והסברות:

1. מדוע צריך הרמב"ם לומר זאת במפורש אצל שבת? אצל מצוות אחרות אינו אומר זאת בנפרד — כבר יודעים את הכלל מספר המדע. יש הוזה אמינא ששבת תהיה שונה, כי הרמב"ם עצמו אומר בסוף הלכות שבת ששבת ועבודה זרה הן שתי "המצוות החמורות" — שתיהן קשורות לאמונה ולעיקרי הדת. היה אפשר לחשוב ששבת תהיה כעבודה זרה לענין יהרג ואל יעבור. לכן צריך הרמב"ם להדגיש: "כשאר כל המצוות" — שבת אינה כעבודה זרה בענין זה.

2. המקור בהלכות יסודי התורה פרק ה': שם הנושא העיקרי הוא קידוש השם, לא דחיית מצוות מפני סכנה. אבל שם כתובה כמעט בדרך אגב הלכה שנייה — שגם בחולאים, כשצריך להתרפא באיסור, מתרפאין בכל העבירות חוץ מהשלוש. זהו הכלל המיושם כאן על שבת.

3. חולה שיש בו סכנה — מטפלים בו, לא רק מצילים אותו ממוות: "עושין לו כל צרכיו" אינו אומר רק שעושים דברים שבלעדיהם ימות היום. חולה שיש בו סכנה — כל השבת שונה לגביו. מטפלים בו בכל חלקי הרפואה, גם דברים שאינם מאה אחוז הצלת נפשות ממש. זהו היתר גדול יותר ממה שהיינו חושבים מהכלל הפשוט "סכנת נפשות דוחה שבת."

הלכה א (המשך): חולה שיש בו סכנה — כל צרכיו על פי רופא אומן של אותו מקום

דברי הרמב"ם:

"לפיכך חולה שיש בו סכנה, עושין לו כל צרכיו בשבת, על פי רופא אומן של אותו מקום."

פשט:

חולה שמחלתו כרוכה בסכנה, מותר לעשות עבורו את כל צרכיו בשבת, על פי פסק של רופא מומחה מאותו מקום.

חידושים והסברות:

1. שלושה דברים בהלכה: (א) כל צרכיו — כל מה שנחוץ, לא רק מה שהוא ממש הצלת נפשות. (ב) על פי רופא אומן — צריך להיות מבוסס על מומחה אמין. (ג) של אותו מקום — המומחה המקומי מספיק, אין צורך לחפש את המומחה הגדול ביותר באזור.

2. שני תפקידים לרופא אומן: (א) הוא קובע שזהו חולה שיש בו סכנה — הוא מאשר את המצב (אבחנה). (ב) הוא אומר מה צריך לעשות — אילו רפואות, אילו מאכלים, וכדומה (טיפול).

3. "של אותו מקום" — אין חיוב לחפש רחוק יותר: אין צורך להביא את המומחה הגדול ביותר ממקום אחר. הרופא המקומי המקובל מספיק. זה קשור לכלל שאסור לגור בעיר שאין בה רופא. בגמרא כתוב הלשון "בקי"; הרמב"ם שינה ל"רופא אומן של אותו מקום" — תוספת של הרמב"ם.

4. בהלכות יום כיפור הרמב"ם מדבר יותר על המקרה שרופאים שונים אומרים דברים שונים.

הלכה א (המשך): ספק נפשות

דברי הרמב"ם:

"ספק שצריך לחלל עליו את השבת, ספק שאינו צריך — מחללין. ואפילו רופא אחד אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך — מחללין עליו את השבת, שספק נפשות דוחה שבת."

פשט:

לא רק ודאי סכנת נפשות, אלא גם ספק סכנת נפשות דוחה שבת. אפילו כשרופא אחד אומר שצריך לחלל שבת ורופא שני אומר שאין צורך — מחללין.

הלכה ב: אין ממתינין כדי שלא לחלל שתי שבתות

דברי הרמב"ם:

"עמדוהו ביום השבת שיצטרך לכך וכך שמונה ימים — אין אומרים נמתין לו עד הערב כדי שלא יחלל שתי שבתות, אלא מתחילין מהיום... ומחללין עליו אפילו מאה שבתות. כל זמן שיצטרך ויש בו סכנה או ספק סכנה — מחללין."

פשט:

כאשר חולה שיש בו סכנה צריך טיפול בן שמונה ימים, אין צורך להמתין עד מוצאי שבת כדי להימנע משתי שבתות חילול — מתחילים מיד.

חידושים והסברות:

1. החידוש גדול יותר ממה שחושבים לכתחילה. היה אפשר לחשוב שהדין הוא רק כשמסוכן יותר להמתין — זה הרי פשוט. החידוש הוא שאפילו כשאין שום הבדל אם מתחילים בשבת או ביום ראשון, מותר להתחיל בשבת. אין צורך לעשות חשבון "לחסוך" את השבת הבאה.

2. היסוד: יהודי חייב בשמירת שבת רק על שבת של היום, לא על השבת הבאה. הואיל והחולה כבר בגדר חולה שיש בו סכנה, מותר היום. בשבת

ואין מורין לנשים לעשות דבר זה."**פשט:**

אין למסור את המלאכות לאנשים שיבואו מכך לזלזל בשבת. גדולי ישראל יעשו, כדי להראות שפיקוח נפש דוחה שבת הוא הלכה לכתחילה.

חידושים והסברות:

1. **שתי נקודות בהלכה: (א) אמינות:** אין סומכים על גוי או עבד כי צריך להיות בטוח שמי שעוזר יודע מה הוא עושה. (ב) **"שלא תהא שבת קלה בעיניהם":** אם מורים לנשים או לאחרים לעשות את המלאכות, לא יבינו שזה בגלל פיקוח נפש, ויחשבו ששבת היא סתם דבר קל.

2. **קושייה על "נשים":** אישה מחויבת בשבת בדיוק כמו גבר, בדיוק בת סקילה — מדוע מישהו יחשוב שעדיף שאישה תעשה את זה?

3. **הפשט העיקרי:** ההלכה אינה מדברת על כך שאסור שיהיו אחרות נשים. **הפשט הוא:** גבר לא יתחמק מחילול שבת על ידי כך שהוא מורה לאשתו או לעבדו לעשות את המלאכה, בחשבו שהוא צדיק גדול שהוא עצמו אינו מחלל שבת. להיפך — מצווה שהוא יעשה זאת בעצמו, כי פיקוח נפש דוחה שבת הוא לכתחילה, לא בדיעבד.

4. **נפקא מינה מעשית:** אם אישה היא זו שמטפלת בחולה (אחות), זה בסדר — אין צורך להחליף אותה בגבר. ההלכה מדברת רק נגד הגבר שרוצה להימנע מחילול שבת על ידי מסירה לאחר.

5. **"קלה בעיניהם" אצל גוים:** אצל יהודים יהיה קל איסור אמירה לעכו"ם. יש מפרשים שלומדים כך.

6. **בעיית נוסחאות:** לא בכל הנוסחאות כתוב הלשון "ואין מורין נשים לעשות דבר זה" — מה שתומך בפשט שזו אינה חומרה יסודית האוסרת על נשים לעשות מלאכות לחולה.

7. **נגד הפשט האחר:** נדחה בתוקף הפשט שאסור ממש לתת לנשים לעשות מלאכות לחולה — כי זה היה אומר שהחולה ימות עד שיבוא הגדול בישראל, מה שעומד בסתירה ליסוד כל ההלכה.

הלכה ב (סוף) / הלכה ג: השקפה כללית — "וחי בהם ולא שימות בהם"**דברי הרמב"ם:**

"שאינו משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים חסד ושלוה בעולם." הרמב"ם מביא את הפסוק **"אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם"** ואת הפסוק **"וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם"** על המינים (צדוקים).

פשט:

משפטי התורה לא באו להעניש אנשים או להקשות את החיים, אלא להביא רחמים, חסד ושלוה.

חידושים:

1. הרמב"ם מביא כאן לא רק פסק דין, אלא **השקפה כללית** על כל התורה. מי שחושב ששבת אינה נדחית מפני פיקוח נפש, אינו מבין כלל מהי תורה — הוא חושב שהתורה באה להחמיר את החיים.

2. הפסוק **"לא יחיו בהם"** אינו מדבר על מי שאינו לומד תורה, אלא על מי **שיש לו תורה אחרת** — יש לו חוקים, אבל הם "לא טובים." יש לו הבנה מעוותת של תורה.

3. **"שלוה"** בהקשר זה יכול גם לומר לעזור לאדם אחר — פיקוח נפש הוא גם סוג של "שלוה."

הלכה ד-ה: חושש בעיניו — מחלות עיניים**דברי הרמב"ם:**

"חושש בעיניו, והוא שיהא בשתיקה ציר או באחת מהן, או שיהו דמעות שותתות מהם מרוב הכאב, או דם שותת מהם, או שיש בהם

הבאה ישאלו שוב את השאלה, והשבת הבאה תמשיך להיות מותרת. אין צורך לעשות עכשיו חשבונות לשבת הבאה.

3. **"כל זמן שיצטרך" — מה פירוש "צורך"?** הלשון אומר שהוא צריך את זה **בכלליות** (הוא צריך את הטיפול), לא דווקא שהוא צריך את זה **היום ספציפית**. כיוון שהוא כבר בגדר חולה פיקוח נפש, אין צורך להיות מדויק אם נחוץ דווקא היום.

4. **נפקא מינה מעשית** — **בדיקות בבית חולים:** אם מישהו הוא חולה שיש בו סכנה וצריך לעשות בדיקה שאינה מעכבת אם עושים אותה היום או מחר — לפי הרמב"ם אין ענין לבקש מבית החולים לדחות עד מוצאי שבת.

5. **השולחן ערוך הרב** לומד שכל זה **על חשש** — אי אפשר להיות בטוח בחשבונות, כי **"אין בורא לוני"** — אף פעם אינו ברור (בטוח) אצל חולה שיש בו סכנה. לדחות יום אחד עלול להביא סיבוך, מי יודע.

6. **כוונת הרמב"ם:** הוא לא רוצה שאנשים יחמירו בענין פיקוח נפש. יש סוג של אנשים שחוששים שמא ייכשלו ולא יחללו שבת כשצריך, כי ישכנעו את עצמם שאפשר להמתין.

7. **נואנס מעשי:** אם הרופא עצמו (שהוא מומחה) אומר שאפשר לדחות — לא בגלל שבת, אלא כי מבחינה רפואית אפשר — אז **מותר** למומחה לדחות. אבל החולה או משפחתו **לא ידחו בגלל שבת**. שבת לא תהיה גורם בחשבון.

הלכה ב (המשך): אילו מלאכות מותר לעשות**דברי הרמב"ם:**

מותר להדליק ולכבות (להדליק ולכבות אור), שחיטה, אפייה, בישול, חימום מים, רחיצה — כל המלאכות שהחולה צריך.

פשט:

לא רק המלאכה שמרפאה ישירות (כמו ניתוח), אלא גם דברים סביבתיים שהם חלק מהטיפול בחולה — כמו אוכל חם, אור לראות, רחצה.

חידושים והסברות:

1. **החידוש:** חולה צריך אוכל חם, הוא צריך אור לראות, הוא צריך להירחץ — כל הדברים שאדם בריא יכול לעמוד בלעדיהם בשבת, אבל חולה שיש בו סכנה כל כך חלש/רגיש שכל דבר הוא בגדר ספק סכנה.

2. **הכלל:** "שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים" — שבת היא כיום חול לחולה שיש בו סכנה בכל הענינים.

3. **גדר "טיפול בחולה" רחב יותר מרפואה:** היסטורית הבינו שטיפול בחולה אינו רק פרוצדורות רפואיות (אנטיביוטיקה, זריקות), אלא גם "לטפל" — להשכיב במיטה, לתת אוכל חם, לרחוץ, נוחות. כל זה חלק מהטיפול ההלכתי בחולה.

4. **"על פי רופא אומן של אותו מקום"** — **גדר מדויק:** הרופא אומן קובע שני דברים: (1) שהחולה הוא בגדר חולה שיש בו סכנה, (2) אילו דברים רפואיים הוא צריך. אבל מה שחז"ל כבר התירו (כמו מים חמים, רחצה, אוכל), אין צורך לשאול את הרופא — זו תקנת חכמים שיטפלו בחולה.

5. **האם מותר לעשות דברים שאינם ישירות סכנת נפשות?** כיוון שהאדם במצב סכנת נפשות, התירו לו כל מה שהוא חלק מ"לטפל" — לא "קסם" הכל, אלא כל מה שכולם מסכימים שזה חלק מטיפול בחולה (אוכל נותן כוח, רחצה מונעת מחלות, אור לשקט). אבל לא סתם דברים נעימים — למשל מוזיקה היא ספק, אם כי אם החולה סבור שהוא צריך את זה, מותר גם בשבת.

הלכה ב (המשך): אין מוסרין אותן לא לגוים ולא לקטנים ולא לעבדים ולא לנשים**דברי הרמב"ם:**

"אין מוסרין אותן לא לגוים ולא לקטנים ולא לעבדים ולא לנשים, כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על ידי ישראל והכמיהם.

קדחת, וכיוצא בכל אלו — הרי זה בכלל חולה שיש בו סכנה, ומחללין עליו את השבת, ועושין לו כל צרכי רפואה."

פשט:

מחלות עיניים עם תסמינים כמו מוגלה, דמעות מכאב חזק, דם, או נפיחות — זהו חולה שיש בו סכנה.

חידושים:

1. **קושיה חזקה:** הרמב"ם עדיין לא דיבר על **סכנת אבר** (להציל איבר מבלי שהאדם ימות). עד עכשיו הוא מדבר רק על **סכנת נפשות**. איך אפשר לומר שמחלת עיניים היא סכנת נפשות?

2. **תירוץ אחד:** זיהום בעין יכול באמת להוביל למוות — "עין היא דבר מסוכן, מי יודע מה יקרה."

3. **גישה שנייה:** יש דין מיוחד שגם הצלת איבר (לא רק החיים) היא בגדר סכנה. מוזכר שיש רמב"ם אחר המדבר על כך.

4. **ויכוח:** האם אפשר לומר שאיבוד עין לבדה (ללא סכנת מיתה) מספיק לחלל שבת? אחד סובר שכל זיהום יכול להוביל למוות, ממילא זה תמיד סכנת נפשות. האחר סובר שיש גדר מיוחד של סכנת אבר.

הלכה: מכה בחלל גופו — מחלות פנימיות

דברי הרמב"ם:

"וכן מי שיש לו מכה בחלל גופו... מן השפה ולפנים... במעיו, בכבדו, בטחולו, או בשאר כל שיש בחללו — הרי זה חולה שיש בו סכנה ואינו צריך אומד."

פשט:

מכה או מחלה בתוך הגוף (מהשפתיים פנימה) — לב, מעיים, כבד, טחול — היא אוטומטית סכנת נפשות, ללא אומד (ללא הערכה של רופא).

חידושים:

1. החידוש העיקרי הוא "**בלא אומד**" — אין צורך באומדן מומחה. הסברא: במחלה פנימית אדם לא יכול להעריך מה קורה, ממילא צריך לחשוש.

2. היום עם מכונות מודרניות אפשר להעריך טוב יותר מחלות פנימיות, אבל הדין נשאר.

הלכה: סכנות ספציפיות — דם, צמרמורת, קורדייקוס, שחין, מכה בגב היד/רגל

דברי הרמב"ם:

"וכן מי שאחזו דם... צמרמורת... קורדייקוס... השחין... מכה בגב היד ובגב הרגל — הרי אלו סכנה ומחללין עליהם את השבת."

פשט:

הרמב"ם עובר על כל קטגוריה:

- **דם:** לא דם מחתך, אלא דם הזורם דרך הפה, האף, פי הטבעת, או רחם.

- **צמרמורת:** לא קצת קור, אלא כל הגוף רועד.

- **קורדייקוס:** לא קצת מבלבל, אלא הוא לא יודע מה הוא אומר ומה הוא עושה.

- **שחין:** לא שחין אחד, אלא שחין שהתפשט על כל הגוף.

- **מכה בגב היד/רגל:** לא חתך, אלא נפיחות.

הלכה: הערכת רופאים — כל חולי שהרופאים אומרים

דברי הרמב"ם:

"וכן כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף על פי שאינו באחד מכל אלו — מחללין עליו את השבת."

פשט:

גם מחלות שאינן ברשימה, אם רופאים אומרים שיש סכנה — מחללין.

הלכה יא: בולע נמלה או צרעה / נימא של מים

דברי הרמב"ם:

"וכן הבולע נמלה או צרעה — הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת" — מותר לבשל לו מים חמים בשבת. "הבולע נימא של מים... מחמין לו חמין בשבת ועושין לו כל צרכי רפואה."

פשט:

מי שבולע נמלה/צרעה/תולעת בעת שתיית מים, זו סכנה, מותר לבשל מים חמים בשבת.

חידושים:

1. הרמב"ם מזכיר ספציפית מים חמים כי זו בעצמה הרפואה — נותנים לו לשותות מים חמים כדי להקיא את התולעת, וזו מלאכה (בישול) המותרת רק בסכנת נפשות.

הלכה יא (המשך): נשכו כלב שוטה

דברי הרמב"ם:

"**מי שנשכו כלב שוטה או אחד ממיני חיות ר

עות הממיתין, אפילו הוא ספק ממית וספק אינו ממית, עושין לו כל צרכי רפואה להצילו."**

פשט:

אפילו כשלא יודעים איזה מין חיה נשכה, או שזה מין שלא תמיד הורג, מותר לחלל שבת.

חידושים:

מוזכר המעשה עם ר' חנינא בן דוסא והנחש — אבל זה נס, לא מציאות הלכתית. גם מוזכר שבימי קדם היו נותנים לאכול מהכבד של הכלב המשוגע כרפואה.

הלכה יב: עשרה אנשים רצים להביא גרוגרות

דברי הרמב"ם:

"חולה שאמדהו רופאים להביא לו גרוגרות... רצו עשרה בני אדם והביאו לו עשר גרוגרות כאחת, כולן פטורין מכלום... שהרי כולן ברשות היו."

פשט:

אם רופאים אומרים שחולה צריך גרוגרות (תאנים מיובשות) וצריך לחלל שבת (למשל לשאת ברשות הרבים), ועשרה אנשים רצים כל אחד מביא אחת — כולם פטורים מכלום.

חידושים:

1. **פטור מכלום** — אפילו ממכות מרדות: הרמב"ם אומר לא רק פטור מחטאת, אלא פטור מכלום — אפילו ממכות מרדות. זה חידוש חזק, כי לכאורה האדם השלישי/רביעי כבר ידע שמישהו כבר הביא.

2. זה לא רק פטור, זו **לכתחילה**: החידוש העיקרי הוא שרוצים שכולם ירצו — "כל הזרין בפיקוח נפש הרי זה משובת." אומרים פטור מכלום כדי שאנשים לא יפחדו לרוץ לעזור.

3. **אפילו כשהחולה כבר התחיל לאכול:** אפילו כשהאדם השני נשא ד' אמות ברשות הרבים, והחולה כבר החזיק באמצע אכילת הגרוגרת הראשונה — הוא פטור מכלום, כי כשיצא הלך ברשות.

הלכה יג: ריבוי בבצירה (קטיף פירות)

דברי הרמב"ם:

"חולה שהיה צריך לשתי גרוגרות, ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין [א] עוקץ אחד שיש בו שלוש — כורת את העוקץ שיש בו שלוש, אף על פי שאינו צריך אלא לשתיים, כדי שלא ירבה בבצירה."

פשט:

כשחולה צריך שתי גרוגרות, ויש שתי אפשרויות — (א) שני ענפים עם אחת כל אחד, (ב) ענף אחד עם שלוש — יש לקטוף את הענף האחד עם שלוש, כדי לא להרבות בבצירה (לקטוף פעמיים).

חידושים:

1. ריבוי במעשים גרוע מריבוי בשיעורים: לקטוף פעמיים (שתי מעשים של קוצר) גרוע מלקטוף פעם אחת עם גרוגרת שלישית שאינו צריך. אפילו כששניהם אותה מלאכה של קוצר.

2. מה פירוש ריבוי בשיעורים: שתי האפשרויות הן בדיוק אותה מלאכה של קוצר, לא מקבלים יותר מלקות על שלוש גרוגרות מאשר על שתיים. אבל זה עדיין איסור גדול יותר כשקוטפים יותר — כמו משל, להרוג פיל הוא איסור גדול יותר מלהרוג ג'וק, אף על פי ששניהם אותו לאו.

3. ריבוי בשיעורים הוא כנראה איסור דרבנן: אבל צריך עדיין למזער אותו.

הלכה יד: המבשל לחולה בשבת והותיר

דברי הרמב"ם:

"המבשל לחולה בשבת ואכל החולה והותיר — אסור לבריא לאכול מן המותר, גזירה שמא ירבה בשבילו. אבל השוחט לחולה בשבת — מותר לבריא לאכול ממנה בשר חי, שאין בדבר תוספת כדי שנוחש שמא ירבה בשבילו."

פשט:

בבישול — הבריא אסור לאכול מהנותר, כי חוששים שבפעם הבאה ישם יותר בסיר. בשחיטה — הבריא מותר לאכול, כי אי אפשר לשחוט קצת מבהמה.

חידושים:

1. החילוק בין בישול ושחיטה: בבישול אפשר להרבות — לשים חתיכת בשר גדולה יותר או יותר חתיכות בסיר. בשחיטה חייבים לשחוט את כל הבהמה, אי אפשר לשחוט קצת.

2. קושיה — מדוע לא לחשוש לבהמה גדולה יותר: לכאורה צריך לחשוש שבפעם הבאה ייקח פרה/עוף גדול יותר? החילוק: בבישול התוצאה של המלאכה קשורה ישירות לכמה שמים — יותר בשר בסיר = יותר בישול. אבל בשחיטה המעשה אחד — שוחטים בהמה אחת, ואי אפשר לומר שבהמה גדולה יותר היא מעשה שחיטה גדול יותר.

3. הערת הראב"ד על מוקצה: הראב"ד שואל: אם הבהמה הייתה חיה ערב שבת, היא הרי מוקצה. איך הבריא יכול לאכול? עונה הראב"ד: כיוון שהחולה כבר היה בבית דין (כבר נקבע שהוא צריך), הבהמה כבר הייתה ראויה לשחיטה, ממילא לא מוקצה.

4. החילוק העיקרי — תוצאה לעומת מעשה: בבישול התוצאה (כמה מתבשל) היא העיקר — יותר בשר בסיר הוא ממש יותר בישול. בשחיטה יש רק מעשה אחד — שחיטת הבהמה — ואי אפשר לדבר על ריבוי. זה מתאים לכלל שבהלכות שבת מסתכלים על תוצאת המלאכה.

הלכה ה-ו: חולה שאין בו סכנה

דברי הרמב"ם:

"חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי. כיצד? אומרים לגוי לעשות לו והוא עושה — לבשל לו, ולרפאותו, ולחמם לו חמין, וכיוצא באלו. וכן כוחל עינו מן הגוי בשבת אף על פי שאין שם סכנה."

פשט:

בחולה שאין בו סכנה מותר לעשות מלאכות על ידי גוי — מותר לומר לו לבשל, לרפא, לחמם מים. גם מותר לגוי למרוח תרופת עיניים ליהודי אפילו ללא סכנה.

חידושים:

1. הכלל לפי הרמב"ם (מגיד משנה ומפרשים אחרים): בחולה שאין בו סכנה מותרים שני דברים: (א) מלאכה דאורייתא על ידי גוי (אמירה לעכו"ם), (ב) מלאכה דרבנן על ידי ישראל. זהו היסוד: במקום חולי לא גזרו רבנן.

2. ה"וכן כוחל" — מה הרמב"ם מוסיף? החידוש הוא אולי שאפילו כשהאדם בכלל אינו חולה במובן המלא, אלא סתם עינו כואבת לו, זה גם בגדר זה — עוד קולא נוספת.

3. בעיית שחיקת סממנים: בחולה שאין בו סכנה יש הרי גזירת שחיקת סממנים. התירוץ: צריך לחלק בין חולה שנפל למשכב (שם מקילים בשבותים) לבין חולה שלא נפל למשכב (שם הגזירות נשארות בתוקף). בשני — דברים שבכלל אינם מלאכה מותרים (כמו מלין אוזניים, מלין קרסוליים, מחזירין את השבר).

4. "מלין אוזניים, מלין קרסוליים, מחזירין את השבר": דוגמאות לדברים שמותר לעשות אפילו לאדם שאינו ממש חולה — כי זה בכלל אינו מלאכה (לא דאורייתא ולא דרבנן). אלו מניפולציות פיזיות כמו החזרת עצם למקומה, תיקון אוזן.

5. מה פירוש "ספק" בסכנה: "ספק פיקוח נפש" אינו אומר סיכוי רחוק — כל יום יש סיכויים רחוקים. "ספק" אומר משהו שאנשים מבינים שזה ספק — אפשרות ממשית. חולה שאין בו סכנה אומר שאין בכלל ספק סכנה — רק צער, רק כאב, ללא זיהום, ללא פצע.

6. יסוד "במקום חולי לא גזרו": אין לזה קשר לדין העיקרי של פיקוח נפש. זהו דין נפרד — החכמים לא גזרו את גזירותיהם במקום חולי או במקום צער.

הלכה ז: יולדת — הלכות לידה בשבת

דברי הרמב"ם:

"היולדת כשכרעה ללד הרי היא בסכנת נפשות, ומחללין עליה את השבת. קורין לה חכמה ממקום למקום, וחותרין את הטבור, וקושרין אותו. ומדליקין לה את הנר בשעה שהיא מצטערת בחבליה, ואפילו היתה סומא — שדעתה מיושבת עליה בנר אף על פי שאינה רואה. ואם היא צריכה לשמן וכיוצא בו, מביאין לה. וכל שאפשר לשנות — משנין."

פשט:

יולדת כשהיא מתחילה ללדת היא בגדר סכנת נפשות, ומותר לחלל שבת עבורה — לקרוא למילדת, לחתוך את הטבור, לקשור אותו, להדליק נר. אפילו יולדת עיוורת — מוחה נרגע עם נר. אבל במקום שאפשר לעשות בשינוי — יש לשנות.

חידושים:

1. "כשכרעה ללד" — רגע הסכנה: הרמב"ם מגביל את הדין לכשהיא כבר ממש מתחילה ללדת. בימים קדומים היו יולדות "בכריעה" (על הברכיים), היום עושים אחרת.

2. חותרין את הטבור — איזו מלאכה: חיתוך הטבור הוא לכאורה איסור של גוזז או תולש או מתקן — אחת מאבות המלאכות. קושרין — זהו קשר של קיימא, גם אב מלאכה.

3. החידוש של "מדליקין לה נר אפילו סומא": בחולה רגיל שיש בו סכנה לא כתוב שמדליקים נר לעיוור. יולדת היא מצב משלה — זו מציאות רגילה, תמידית. לכן הרמב"ם מביא את החידוש שאפילו יולדת עיוורת — דעתה מתיישבת מהנר (אולי כי היא יודעת שאחרים יכולים לראות, או

3. מ-7 עד 30 יום: גדר של חולה שאין בו סכנה — מותר לעשות מלאכות דרבנן, ועושה מלאכה על ידי גוי.

חידושים:

קושיה בין שתי הלכות: קודם הרמב"ם אמר "משתשב על המשבר" (מכשיושבת על כיסא הלידה), וכאן הוא אומר "משיראה דם לידתה". שניהם שיעור — מה החילוק? "כריעת לילה" (משתשב על המשבר) אינו סימן ברור, ו"דם לידתה" הוא סימן ברור יותר על הגוף. הקושיה נשארת פתוחה — "לא רק אנחנו לא יודעים את התירוץ, גם אחרים לא ידעו."

הלכה: מדורה (אש) לילדת

דברי הרמב"ם:

"עושיין מדורה לחיה אפילו בימות החמה" — קור קשה לחיה במקומות קרים רבים, אפילו בקיץ. "אבל אין עושיין מדורה לחולה לחממו בה" — לחולה רגיל אין עושים אש (רק על ידי גוי).

חידושים:

1. ביולדת קור הוא סכנה ישירה, אבל בחולה רגיל חום אינו קשור ישירות לרפואה.

2. חריג — מקיז דם: מקיז דם שהצטנן (התקרר אחרי הקזת דם) — מותר כן לעשות מדורה, אפילו בתקופת תזונו, כי שם החום קשור ישירות לרפואה.

הלכה: רחיצת הוולד (רחצת התינוק שנוולד)

דברי הרמב"ם:

"מרחיצין את הולד בשבת ביום שנוולד, ואפילו מחממין לו חמין בשבת, ומולחין אותו, ומלפפין אותו."

פשט:

מותר לרחוץ את התינוק שנוולד בשבת, אפילו לחמם מים, למלוח את התינוק, ולעטוף את התינוק — כי כל זה סכנה לתינוק.

חידושים:

1. הפסוק "ואת מולדותיך ביום הולדת אותך לא כורת שרך ובמים לא רוחצת למשעי" (יחזקאל טז) הוא המקור שרחיצת תינוק שנוולד היא הכרח.

2. מהו האיסור של "מולחין אותו"? מוצע שהחידוש אינו עצם המליחה, אלא שמותר להביא את המלח מרשות הרבים וכדומה. פשט שני: "מולחין" הוא חלק מהרחיצה עצמה — רוחצים את התינוק במי מלח, ו"מלפפין" (עטיפה) הוא גם חלק מהתהליך. כל השלבים של טיפול בתינוק שנוולד מותרים כי כולם בגדר סכנה.

3. גם למילה ואחרי מילה (ביום שלישי למילה) מותר לרחוץ את התינוק.

הלכה: אשה שמתה על המשבר — ניתוח קיסרי בשבת

דברי הרמב"ם:

"אשה שישבה על המשבר ומתה, מביאין סכין בשבת אפילו דרך רשות הרבים, וקורעין את כריסה ומוציאין את הולד, שמא ימצא חי."

פשט:

כשאישה מתה בעת לידה, מותר לחלל שבת — אפילו להביא סכין דרך רשות הרבים — כדי לעשות ניתוח קיסרי ולהוציא את התינוק.

חידושים:

1. החידוש הגדול: לתינוק אין עדיין חזקת חי — הוא מעולם לא נולד, ואולי הוא גם כבר מת. בחולה רגיל אומרים שהוא חי (חזקת חי), אבל כאן התינוק מעולם לא הוכיח שהוא חי.

2. לכן, "ספק נפשות דוחה את השבת" — אפילו ללא חזקת חי, רק הספק שהתינוק יכול להיות חי מספיק לדחות שבת.

סתם התחושה של אור). זה חידוש שדעת מיושבת היא סיבה מספקת לחלל שבת.

4. החילוק הגדול בין יולדת לחולה רגיל שיש בו סכנה — "כל שאפשר לשנות משנין": זו חומרא ביולדת שאינה קיימת בחולה רגיל שיש בו סכנה. בחולה רגיל שיש בו סכנה הרמב"ם קודם פסק שאין לא לחפש שינויים, לא על ידי גוי, לא על ידי קטן — אלא גדולי ישראל. אבל ביולדת הרמב"ם אומר שכל שאפשר לשנות משנין. הדוגמה מהגמרא: במקום לשאת כלי ביד, תקשור אותו בשערה ("טובא לחברתה קיילי תלי לה בסערה"). זה עדיין איסור תורה, אבל איסור חלש יותר על ידי שינוי.

5. מדוע יולדת שונה? המגיד משנה מבין את הרמב"ם כך: יולדת אינה חולה אמיתית שיש בה סכנה — זה דבר טבעי, כולם יולדים ילדים, ורוב אנשים אינם מתים מלידה. "חולה שיש בו סכנה" אומר לא שהולכים למות — זה אומר שיש מציאות של סכנה. אבל ביולדת, שהסכנה סטטיסטית קטנה יותר, יש דין שצריך לעשות בשינוי במקום שאפשר. המגן אברהם מביא ש"אחת מאלף מתה מלידה" (אולי גוזמא, אבל זה מראה את החילוק).

6. הרמב"ן סובר אחרת — שבכל פיקוח נפש, אם אפשר, צריך לעשות שינוי. אבל הפוסקים פוסקים כרמב"ם, שרק ביולדת יש ענין השינוי.

7. "נישתא ביה לחברותא" — נשים עושות: ביולדת רואים שנשים (חברותיה) הן שעושות את המלאכות. לא מורים דווקא לגדולי ישראל, אלא לנשים שנמצאות שם.

הלכה: מילדת גויה בשבת

דברי הרמב"ם:

חכמה (מילדת) אסורה לילד גויה בשבת, אפילו בשכר, ואין חוששין לאיבה.

פשט:

אין חוששים לאיבה, כי אפשר לומר לגויה שאצלנו מותר לחלל שבת רק ליהודים ששומרים שבת.

חידושים:

1. האיסור אינו רק ענין שבת — באמצע השבוע גם יש איסור לילד גויה, כי "מילדת בן לעבודה זרה" (כפי שהרמב"ם מביא בהלכות עבודה זרה והלכות מילה). בשבת יש תירוץ טוב — אפשר לומר "זה שבת". אבל באמצע השבוע צריך לראות מה לעשות.

2. אבל מילדין את בת גר תושב — מי שקיבל שבע מצוות בני נח — כי "מצווין אנו להחיותו", יש מצווה לעזור לו. כל השבוע מובן, אבל בשבת — אין מחללין עליה את השבת, כי הוא/היא אינו יהודי.

3. ההיתר של חילול שבת לפיקוח נפש הוא ספציפית ליהודים — "מצילים יהודי אחר". הגר תושב עצמו לא שמר שבת כלל, וההיתר הנוסף של פיקוח נפשות אינו קיים עבורו.

הלכה: שיעורי זמן של יולדת — שלוש תקופות אחרי לידה

דברי הרמב"ם:

"משיראה דם לידתה עד שתלד" — מכשרואה דם לידה עד שיוולדת. "אחר שתלד עד שלשה ימים" — מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צרכה.

פשט — שלוש תקופות:

1. מלידה עד 3 ימים: מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צרכה — בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אני צריכה. אפילו היא אומרת "אני לא צריכה", עושים לה הכל.

2. מ-3 עד 7 ימים: אם אמרה "אני צריכה" — אין מחללין עליה. אבל אם שתקה (שותקת) — לוקחים זאת כהסכמה, ומחללין עליה. ואם באמת צריכה — מחללין עליה את השבת.

כשילד ננעל מאחורי דלת, מותר לשבור את הדלת.

חידושים:

1. איזו מלאכה היא שבירת דלת? הרמב"ם אומר "אע"פ שמפסל עץ לעשות כלים למלאכה" — כששבורים דלת, עושים עצים שאפשר להשתמש בהם (סוג של מכה בפטיש או מתקן מנא).

2. הטעם לסכנה: "שמא יבעת התינוק וימות" — הילד יכול למות מפחד! זה חידוש — אפשר למות מפחד, וזה מספיק להיות בגדר פיקוח נפש.

3. יסוד חשוב: לא משנה אם האיסור קל או חמור — "לא משום קלות האיסור" זה מותר, אלא משום פיקוח נפש. שוקלים את זה אפילו כנגד דאורייתא.

הלכה: דליקה — כיבוי אש להציל אדם

דברי הרמב"ם:

"דליקה... מכבה את הדליקה להצילו, אפילו שיכבה בדרך ומסכן עצמו."

פשט:

כשיש שריפה וחושדים שאדם נמצא שם, מותר לכבות את השריפה בשבת. אפילו כשעושה תיקונים אחרים אגב הכיבוי, הכל מותר.

הלכה: כלל — וכל הקודם להציל הרי זה משובח

דברי הרמב"ם:

"וכל הקודם להציל הרי זה משובח, ואינו צריך ליטול רשות מבית דין בכל דבר שיש בו סכנה."

חידוש:

הרמב"ם חוזר על הכלל — "בכל דבר שיש בו סכנה" — לא רק שבת, אלא בכל מצב של סכנה אין צורך לשאול רשות מאף אחד.

החילוק בין "גדולי ישראל" ל"הראשון הראשון": כשיש בהלה (חירום, ממהרים להציל) — האדם הראשון שנמצא שם, גבר או אישה, ירוץ. הדין של "גדולי ישראל" הוא רק כשהכל רגוע ועושים ישיבה מי יעשה את זה — אז צריך לקחת גדול, לא אישה או קטן, כדי ששבת לא תהיה קלה.

הלכה: מי שנפלה עליו מפולת — ספיקות בפיקוח נפש

דברי הרמב"ם:

"מי שנפלה עליו מפולת, ספק שהוא חי ספק שהוא מת — מפקחין עליו. מצאוהו חי ואף על פי שהוא מרוצץ — מפקחין עליו ומצילין אותו לחיי שעה. בודקין עד חוטמו — אם אין בו נשימה, מניחין אותו שהרי כבר מת."

פשט:

כשמפולת נופלת על אדם ולא יודעים אם הוא חי — חופרים אפילו בשבת. אפילו הוא מרוצץ (מחוצץ) — מצילים אותו לחיי שעה. בודקים עד האף אם הוא נושם; אם לא — משאירים אותו.

חידושים:

1. "נפלה עליו מפולת" יש לה שני פירושים אפשריים: (1) מפולת ממש נפלה עליו, (2) ביתו קרס ולא יודעים אם הוא שם מתחת. שני המקרים — מפקחין.

2. חידוש גדול — חיי שעה: פיקוח נפש אינו אומר רק כשאפשר להציל את האדם לחיים נורמליים. אפילו הוא מרוצץ וברור שהוא לא ישרוד — מחללים שבת לחיי שעה (אפילו כמה דקות חיים). זו הלכה גדולה יותר מהיסוד הקודם של פיקוח נפש.

3. "חוטמו" — קובעים מוות על ידי נשימה (נשימה), לא על ידי סימנים אחרים. "נשמה" כאן אומרת נשימה, לא נשמה במובן הרוחני.

הלכה: פיקוח נפש — המושג, ואין צריך ליטול רשות מבית דין

דברי הרמב"ם:

"העוסקין בפיקוח נפש בשבת אין צריך ליטול רשות מבית דין, והמקדים להציל את הנפש הרי זה משובח."

פשט:

אין צורך לבקש רשות מבית דין לחלל שבת לפיקוח נפש, ומי שממהר להציל משובח.

חידושים:

1. חילוק בטרימינולוגיה — "סכנת נפשות" לעומת "פיקוח נפש": סכנת נפשות = כשכבר מבוסס שיש כאן חולה בסכנה. פיקוח נפש = לשון של "להשגיח" (פקח עיניך וראה) — לפקח על מצב האנשים, להשגיח אם יש סכנה. זה כולל גם ללכת לחפש ולראות אם משהו צריך הצלה.

2. מה פירוש "רשות מבית דין" — שלושה פירושים: (א) לשאול חכם אם זה באמת מצב פיקוח נפש — אין צורך לחכות לאישור. (ב) סוג של "היתר סמכות" — אין צורך להתמנות כחבר הצלה. כל מי שרואה שהוא יכול להציל, יציל. (ג) קשור להלכה הקודמת שצריך למנות "אנשים גדולים" — היה אפשר לחשוב שבשעת סכנה צריך לחכות עד שבתו הדין יארג.

נו. בא הרמב"ם ואומר: להיפך, אז צריך רק ללכת כמה שיותר מהר.

הלכה: פורש מצודה להציל תינוק — ודין מתעסק

דברי הרמב"ם:

"ראה תינוק שנפל לים, פורש מצודתו להעלותו — אפילו אם העלה דגים עמו."

פשט:

מותר לפרוש רשת להציל ילד מהים, אפילו כשתופסים גם דגים בדרך.

חידושים:

1. עצם פריסת רשת לילד אינה "צד" — כי צד אינו שייך על אדם. מה שהוא תופס דגים אגב הוא "דבר שאינו מתכוון" או "דבר שאינו צריך לגופו".

2. שלושה מקרים בגמרא: (א) הוא שמע שילד נפל, הוא זרק רשת להציל, אבל הוא רק הוציא דגים (לא את הילד) — פטור מכלום, כי הוא עשה זאת ברשות. (ב) הוא התכוון לתפוס דגים, ואגב הציל ילד — גם פטור. (ג) הוא התכוון לתפוס דגים (איסור ממש), לא ידע על שום ילד, אבל "הואיל והעלה בידו תיקון" — גם פטור. הרמב"ם פוסק שהוא פטור.

3. חידוש: מי שהתכוון לעשות איסור, אבל המעשה יצא מצוה, פטור. יש מחלוקת בגמרא, והרמב"ם פוסק לקולא.

הלכה: נפל תינוק לבור — עוקר חוליא

דברי הרמב"ם:

"נפל תינוק לבור, עוקר חוליא ומעלהו, אע"פ שמתקן מדרגה בשעת עקירה."

פשט:

כשילד נופל לבור, מותר לעקור גוש אדמה כדי להגיע לילד, אפילו כשעושים בכך מדרגה (בונה).

הלכה: ננעלה דלת בפני תינוק

דברי הרמב"ם:

"ננעלה דלת בפני תינוק, שוברת ומוציאו, שמא יבעת התינוק וימות."

פשט:

מי שאיבד את החשבון של ימים במדבר — סופר שישה ימים מכשאיבד את החשבון, והיום השביעי עושה שבת (קידוש, הבדלה). אבל כל יום — אפילו ה"שבת" שלו — מותר לו לעשות כדי פרנסתו (המינימום לחיים).

חידושים:

1. מדוע הרמב"ם מביא זאת בהלכות פיקוח נפש? כי היסוד הוא: כל יום הוא ספק שבת דאורייתא, אבל פיקוח נפש (הוא חייב לאכול, לקטוף פירות וכו') דוחה את ספק השבת — לכן מותר לו לעבוד כל יום כדי חייו.

2. קושיה: מדוע לא לומר שהוא ישמור שבת כל יום (כי כל יום הוא ספק)? כי אז הוא ימות מרעב — הוא לעולם לא יוכל לעבוד.

3. קושיה על זה: אם פיקוח נפש דוחה שבת, מדוע הוא לא יעבוד גם ב"שבת" שלו? התירוץ (נרמז): כדי שיהיה לו משהו של קדושת השבת — קידוש, הבדלה — קבעו יום אחד שהוא מנסה לשמור שבת, אף על פי שגם באותו יום מותר לו לעשות כדי פרנסתו.

4. מדוע לא לעשות יום אחד שהוא עושה את כל המלאכות? שואלים: האם הוא לא יעשה יום אחד שהוא מבשל ומכין לכל הימים, כדי שיהיה לו יום אחד של "חויית שבת מלאה"? התירוץ: זה לא מה שנקבע — הדין הוא פשוט שכל יום הוא ספק, וכל יום מותר לו רק לעשות כדי פיקוח נפש.

5. חידוש לגבי יום שמיני: כשהוא יודע שהיום הוא היום השמיני (או החמישה עשר) מאז יצא, זה היום האחד שהוא יודע בוודאות שזה לא שבת — באותו יום מותר לו לעשות את כל המלאכות.

הלכה ו: גוים שצרו על עיירות ישראל

דברי הרמב"ם:

"גוים שצרו על עיירות ישראל — אם באו על עסקי ממון, אין מחללין עליהם את השבת. אבל בעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי קש ותבן, יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת."

פשט:

כשגויים צרים על עיר יהודית — אם הם באים רק לממון, אסור לחלל שבת. אבל עיר קרובה לגבול — אפילו לדברים קטנים כמו קש — מותר לצאת בנשק ולחלל שבת.

חידושים:

1. מדוע עיר הסמוכה לספר שונה? זה לא "קסם מיוחד" של ארץ ישראל — זה פיקוח נפש דרביים. הסברא: אם גויים כובשים את העיר הראשונה ליד הגבול, אפילו רק לממון, מחר הם ימשיכו הלאה, זו התחלה של כיבוש. זו סכנת נפשות ב"תמונה הגדולה."

2. ראייה מהלכות עיר הנדחת: עיר ליד הגבול לא יכולה להיות עיר הנדחת, כי זה יהיה קל יותר לגויים לכבוש את שאר הארץ.

3. חידוש גדול: אף הלכה אחת בפרק זה אינה מדברת על כשהולכים למות היום ממש — אם הולכים למות היום, זה פשוט. כל הלכות פיקוח נפש מדברות על סכנה "לטווח ארוך", "תמונה גדולה" — כמו למשל, השמנת יתר אינה סכנת נפשות היום, אבל בטווח הארוך זו סכנה.

הלכה: מצווה על כל ישראל לעזור

דברי הרמב"ם:

"מצווה על כל ישראל שיכולים לבוא, לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להם להתמהמה למוצאי שבת."

חידוש:

הרמב"ם אינו אומר רק שזה היתר לחלל שבת — זו חובה, מצווה. זה יותר מסתם פיקוח נפש — זו מצווה להתחייב ליהודים, לעם.

הלכה: חזרה בכלי זיין — כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא

הלכה: עליונים ותחתונים — לא יאמרו כבר מתו התחתונים

דברי הרמב"ם:

"בודקין ומצילין את העליונים. אם מצאו העליונים מתים — לא יאמרו כבר מתו התחתונים, אלא מפקחין את הכל, שאפשר במפולת שיומשך אוויר חלל."

פשט:

כשהופרים מלמעלה ומוצאים את האנשים העליונים מתים, אין לעשות קל וחומר שהתחתונים גם מתים. ממשיכים לחפור.

חידושים:

הסברא: יכול להיווצר למטה חלל (מרווח) עם אוויר, והתחתונים חיים עוד אפילו כשהעליונים כבר מתים. זו סברא מציאותית — מפולת יוצרות לעתים קרובות חללים.

הלכה: ספק ישראל ספק גוי — חצר שיש בה גוים וישראל

דברי הרמב"ם:

"חצר שיש בה גוים וישראל, אפילו ישראל אחד ואלף גוים, ונפל עליהם מפולת — מפקחין עליהם את הגל מפני ישראל. פרש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו — מפקחין, שמא זה שפרש הוא ישראל. אבל נעקרו כולם מחוץ לעיר ובשעת הקריסה פירש אחד מהם ונפל — אין מפקחין עליו, שכיון שנעקרו כולם אין כאן ישראל קבוע, וכל הפורש מהם כשנכנס לעיר הולכין אחריו בחזקת שפירש מן הרוב."

פשט — שלושה מקרים:

(1) מפולת על החצר עצמה — מפקחין אפילו 1 יהודי בין 1000 גוים; (2) אחד נפרד לחצר אחרת — מפקחין גם; (3) כולם יצאו לדרך ואחד נפרד — אין מפקחין, הולכים אחר הרוב.

חידושים:

1. שיטת הרמב"ם העיקרית: בפיקוח נפש כן הולכים אחר הרוב (כל דפריש מרובא פריש). מה שאומרים "אפילו ישראל אחד בין אלף גוים" אינו כי לא הולכים אחר הרוב בפיקוח נפש, אלא כי שם יש דין קבוע — וקבוע כמחצה על מחצה דמי, שגובר על הרוב.

2. מקרה 1 (החצר עצמה): היהודי קבוע בחצר — ממילא אי אפשר לומר רוב גויים, כי קביעות עושה את זה כמו מחצה על מחצה.

3. מקרה 2 (פרש אחד לחצר אחרת): אף על פי שהאדם נפרד, הספק נוצר ממקום קביעה. הרמב"ם סובר ש"פירש ממקום קביעה" הוא עדיין קביעה — לכן מפקחין.

4. מקרה 3 (נעקרו כולם): כשכולם יצאו לדרך — אין יותר קביעות, כי "אין כאן ישראל קבוע". אז פועל כל דפריש מרובא פריש, והולכים אחר הרוב — לכן אין מפקחין.

5. הראב"ד ומפרשים אחרים חולקים על שיטת הרמב"ם (לא מפורט בפרטים).

6. נפקא מינה לסכנת נפשות בכלל: הדרך של חשיבה במספרים 1000, 1 ב-10 (מיליון) היא דרך היום, אבל לפי הרמב"ם החילוק אינו במספרים עצמם, אלא בדין של קבוע לעומת פירש.

הלכה: ההולך במדבר ואינו יודע מתי יום השבת

דברי הרמב"ם:

"ההולך במדבר ואינו יודע מתי יום השבת — מונה מיום שטעה ששה ומקדש שביעי, ומקדש ומבדיל. ובכל יום ויום, אפילו ביום זה שמקדש ומבדיל בו — מותר לו לעשות כדי פרנסתו בלבד כדי חייו."

פשט:

דברי הרמב"ם:

"וכשיצילו את אחיהם, מותר להם לחזור בכלי זיין שלהם למקומם בשבת, כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא."

פשט:

אחרי שהחיילים סיימו להציל, מותר להם לחזור עם נשקם הביתה בשבת, כדי שלא יירתעו מללכת בפעם הבאה.

חידושים:

1. הרעיון של "כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא" מאומץ לכל ענייני הצלת נפשות. למשל: חבר הצלה שהולך לבית חולים בשבת — אם הוא לא יוכל לחזור הביתה, אולי בשבת הבאה הוא לא ירצה ללכת. לכן מותר לו לחזור הביתה.

2. בסך הכל מתחשבים בחולשת האדם. באמת, אם זה פיקוח נפש, הוא חייב ללכת בכל מקרה. אבל מדברים על אנשים — יודעים שאולי הוא יחשוב פעמיים בפעם הבאה. לכן התירו.

הלכה: ספינה המטורפת בים, עיר שהקיפה נהר, יחיד הנרדף

דברי הרמב"ם:

"וכן כל דבר שיש בו סכנת נפשות — ספינה המטורפת בים, או עיר שהקיפה נהר — מצוה לחלל עליה את השבת ולהצילם בכל דבר שיכול להצילם. ואפילו יחיד הנרדף מפני הגוים או מפני רודף אחריו להרגו — מצוה להצילו אפילו בכמה מלאכות בשבת."

פשט:

לא רק מלחמה — גם סכנות טבעיות (סערה, שיטפון) ואפילו יחיד שנרדף — מותר לחלל שבת להציל.

הלכה: זועקין ומתחננין בשבת — אבל לא על דבר (מגפה)

דברי הרמב"ם:

"וזועקין עליהם ומתחננין בשבת, ומתריעין עליהם לעזור אותם. ואין מתחננין ולא זועקין על הדבר בשבת."

פשט:

בסכנה חריפה מותר לצעוק, להתפלל, ולהריע (מתריעין) בשבת. אבל במגפה (דבר) — לא עושים זאת בשבת.

חידושים:

1. חילוק בין "מתריעין" ל"זועקין": "מתריעין" אומר לתקוע שופר או להודיע לעולם לבוא לעזור — זה דבר מעשי (כמו סירנות הצלה היום). "זועקין ומתחננין" היא תפילה. שניהם מותרים בסכנה חריפה.

2. התקיעה כאן אינה תקיעה לתפילה (כמו בתענית), אלא תקיעה כדי לאסוף את העולם לעזור — מלאכה מעשית.

3. מדוע לא במגפה (דבר)? במגפה לא מתים "באותה שנייה" — זה לא חריף. אפשר לעשות עצרת תפילה ביום ראשון או שני. רק מה שהוא חריף — כמו גוי עומד ממש בחוץ — מתפללים אפילו בשבת.

4. הסבר אחר: אולי ה"זועקין ומתחננין" עצמו הוא הכנה ל"מתריעין" — רוצים שהעולם ייקח את זה ברצינות מספיק כדי לבוא לעזור. במגפה, שלא

רלוונטי שאנשים יעזרו פיזית, אין צורך.

5. קושייה יפה: האם לא יכול לעורר רחמי שמים על ידי שמירת שבת? לומר "רבנונו של עולם, אני לא מזכיר את הצרה, עזור ליהודים בזכות השבת" — זה גם מהלך בתפילה. במגפה זו הדרך הנכונה — לא לצעוק בשבת, אלא להתפלל באופן אחר.

הלכה: צרים על עיירות של גוים — מלחמה בשבת

דברי הרמב"ם (שבת פרק ב' / הלכות מלכים):

"צרים על עיירות של גוים שלשה ימים קודם לשבת... ומפי השמועה למדו שעושיין מלחמה אפילו בשבת... אפילו מלחמת הרשות."

פשט:

אסור להתחיל מצור על עיר גויים פחות משלושה ימים לפני שבת. אבל כשכבר התחילו שלושה ימים קודם, ממשיכים את המלחמה אפילו בשבת, עד שכובשים את העיר — אפילו במלחמת רשות.

חידושים:

1. החילוק בין הלכות קודמות לכאן: ההלכות הקודמות מדברות על מצב שאין ברירה — הגוי בא. כאן מדברים על מלחמה "by choice" — מלך ישראל מחליט לעשות מלחמה.

2. הטעם של "שלשה ימים קודם לשבת" — לא בגלל חילול שבת, אלא "מפני הבהלה": חילול שבת מותר כן במלחמה. הטעם הוא "מפני הבהלה" — כי הימים הראשונים של מלחמה מאוד עמוסים (סוערים, קדחתניים). לא מתאים ששבת תהיה כל כך עמוסה. אם אפשר, צריך לעשות ששבת תהיה קצת שבתית — קצת מנוחה, אפילו במצב מלחמה.

3. הפשט ב"מפני הבהלה" — לא בגלל מלחמה גרועה, אלא בגלל כבוד שבת: נדחה הפשט שהטעם הוא כדי שיעשו "מלחמה טובה" (שלא יהיו מבולבלים ממחשבות שבת). הפשט האמיתי: רוצים שהחיילים יהיו להם קצת מנוחה בשבת.

4. המקור — הלכה למשה מסיני, נלמדת מכיבוש יריחו: הפסוק אומר "וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים" — היום השביעי עם תקיעת השופרות היה שבת. מזה רואים שמלחמה דוחה שבת.

5. סברא פשוטה מדוע מלחמה דוחה שבת: כשהיהודים נלחמו ביריחו בשבת, כל הגויים ידעו ששבת לא יכולה לעצור אותם. זה לבדו סיבה — שאם שבת לא יכולה להפריע להם, הם יכולים להנהיג את העולם.

[סטייה: תפילה בשבת על צרה — הערת סיום]

מחלק

ים בין דברים שעוזרים ל"מודעות" של אנשים (לעורר את העולם, לתקוע אזעקות, להכריז על יום תפילה) — זה מותר אפילו בשבת, כי זה נוגע לעזרה מעשית של אנשים. אבל משהו שלא תלוי בידי אנשים — רק לעורר רחמי שמים — אפשר לעשות במוצאי שבת, כי אפשר הרי גם בשבת להתפלל באופן אחר ("רבנונו של עולם, עזור ליהודים בזכות השבת") מבלי להזכיר את הצרה במפורש.

תמלול מלא

הלכות שבת פרק ב': סכנת נפשות בשבת

הקדמה לפרק

שלום וברכה.

אנחנו לומדים ברמב"ם, הלכות ספר זמנים, הלכות שבת. אנחנו הולכים ללמוד את הפרק השני, פרק ב'. בארבעת הפרקים הראשונים מדבר הרמב"ם הלכות כלליות, לפני שהוא נכנס לפרטים של מלאכות מסוימות, הוא מדבר הלכות כלליות על שבת. למשל, בפרק הקודם הוא דיבר על דברים שונים לגבי כוונה, ששבת צריכה להיות מלאכת מחשבת אסרה תורה. ובפרק הזה

זה אולי רפואי בעצם. אבל באופן כללי, המבנה של הפרק הוא שיש רמות של סכנת נפשות.

במילים אחרות, בואו נבהיר קצת: אם בא גוי ואומר ליהודי, "אם אתה מחלל שבת" - אין הבדל איזה חילול שבת - "תהיה מחלל שבת, אם לא אהרוג אותך", על זה לא צריך את כל הפרק. זה פשוט שזה נדחה, כמו כל המצוות. כאן מדברים קצת אחרת, ונראה בהרבה דרכים אחרות.

קודם כל, מדברים על משהו שחולה, וכדי לרפא אותו צריך לעשות איזה חילול שבת. הרבה פעמים זה לא כל כך פשוט - כמה חולה הוא? כמה חזק הוא הולך למות?

נראה, באופן כללי, הכלל העיקרי של הדברים הוא שכל ההלכות של הפרק הן קצת פחות מ, בואו נקרא לזה, ה"הרג ואל יעבור" הקלאסי ממש. במילים אחרות, כשיש שאלה שאם לא עושים את זה מתים, לא צריך את כל הפרק. זה פשוט, למטה מכל ספק. אבל הפרק מדבר על הרבה דברים פחותים.

פיקוח נפש אינו אותו דבר כמו סכנת נפשות

למשל, אנשים הרבה פעמים אומרים "פיקוח נפש". נראה אחר כך בפרק, פיקוח נפש אינו אותו דבר כמו סכנת נפשות. פיקוח נפש זה שסתם רואים יהודי בסכנה, נפל עליו בניין, וצריך להרים את כל הבניין. אז מפקחים, כן? מפקח הוא מלשון... מה התרגום של מפקח? לבדוק, או... מפקח הוא גל, כן? אתה אומר כמו שזה אומר את הרמת האבנים בפועל. אתה צריך לדעת מה אתה מחזיק במילה, זה לא הכל פיקוח. אבל כתוב "פיקוח נפשות".

על כל פנים, העבודה של עבודת ההצלה, נכון? זה לא סכנת נפשות. זה נכון, אם לא יעשו את העבודה, יהודי ימות ותהיה סכנה. אבל יש כמה רמות.

מובן, יכול להיות שאם לא היה כתוב בהלכה, לא היינו יודעים את ההיתרים הגדולים יותר, שמותר למשל לרפא חולה בזמן אכילה.

חולה שיש בו סכנה - מטפלים בו, לא רק מצילים אותו ממוות

כן, אבל אפילו בכלל שמותר לרפא יהודי. לא מדברים כמעט אף פעם, כמעט אף פעם לא מדברים שאם לא נותנים את האספירין ברגע זה החולה ימות. אפילו כשכתוב חולה שיש בו סכנה, לא אומר שמותר לעשות לו רק דברים שאם לא הוא מת.

זה אומר שמטפלים בו עד שהוא מבריא, וזה כולל את כל חלקי הרפואה, עם אולי כללים מסוימים לגבי זה. אבל זה יותר חידוש מאשר סתם לומר שסכנת נפשות דוחה שבת. מבינים מה אני אומר?

דיון: מדוע יש יותר פרטים אצל שבת מאשר אצל מצוות אחרות?

אני מבין, אבל אני אומר, לגבי מצוות אחרות אפשר גם לעשות, למשל נבילה, אפשר גם להיכנס לפרטים אילו מיני נבילה מותר להאכיל לחולה, איזה מין סכנה. אבל לא עושים את זה, עד כמה שאני זוכר. אני חושב שיש פשוט הלכה בכל מתרפאין, או יותר.

אני מתכוון לומר, ברגע שאומרים את ההלכה פיקוח נפש דוחה שבת, חייבים לבוא גם הפרטים של מאיפה יודעים? מה קורה כשיש ספק? מה קורה כשיש ספק ספיקא? או מה קורה כשהדבר אולי יעזור לאדם, אולי לא? זה נגרר אוטומטית להלכות שכתובות כאן.

זאת אומרת, זה לא העיקר של ההלכות, זה לדעת מעשית. זה בדיוק, זה כתוב אחרי יום כיפור, מה היה? אני חושב שאחרי הלכות סידור יש גם כללים מסוימים, הקל הקל תחילה, כללים כאלה, כללים הלכתיים, כללים למדניים.

אבל אני חושב שהחידוש כאן הוא שמדברים כאן על היתרים גדולים יותר מאשר סתם לומר שלא קופצים לאש כדי לרפא יהודי בשבת. מדברים על שעושים אפילו פחות מזה, ובשביל זה זה קצת יותר.

בואו נלמד, אוקיי, אני חושב שזה מספיק כדי לתפוס מה אני מנסה לומר. זו שאלה, אבל כך אני חושב. אני חושב שלאנשים יש טעות שהם חושבים ש... שלמשל שואלים לפעמים שאלה, זה חולה שיש בו סכנה, אבל הדבר לא פשוט שמתים מלא לעשות את זה.

הולך הרמב"ם לספר לנו את הכלל של חולה, שחולה, פיקוח נפש דוחה שבת, והוא נכנס לכללים ופרטים שונים, אני חושב, של חולים.

לפני שאנחנו הולכים לשיעור עצמו, צריך להודות לנדיבי השיעור, בראש ובראשונה התומך והפטרון הגדול של השיעור שלנו, הרב החסיד הנגיד ר' יואל וועצבערגער, שעוזר לנו כל כך ללמוד תורה, ויאמרו לו "וחיים יעשו". טוב מאוד.

הלכה א: שבת נדחה מפני סכנת נפשות כשאר כל המצוות

אז, אנחנו הולכים ללמוד את ההתחלה. בואו נתחיל. אומר הרמב"ם, "תדחה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות". שבת גם נדחית כשיש מצב של סכנת נפשות, כמו כל שאר המצוות.

הרמב"ם כבר לימד אותנו בספר המדע שרק על שלוש מצוות צריך למסור נפש, אבל על כל שאר המצוות לא צריך למסור נפש. אומר הרמב"ם, ששבת היא גם כל שאר המצוות.

מדוע צריך הרמב"ם לומר זאת במפורש אצל שבת?

יכול להיות שיש הווה אמינא, כי בסוף הלכות שבת אומר הרמב"ם ששבת ועבודה זרה הן שתי המצוות החמורות ביותר. כן, בסוף הלכות שבת, שבת ועבודה זרה. ואנחנו יודעים בבירור שיש אכן דמיון מסוים בין שבת לעבודה זרה, כי שתיהן קשורות לאמונה, שתיהן קשורות לעיקרי הדת.

אבל זה לא אומר להלכה ששבת תהיה כמו עבודה זרה לענין יהרג ואל יעבור, אלא כמו כל שאר המצוות. כן, יכול להיות שזו הכוונה. מילא, אני רק אומר. כי הוא לא אומר זאת אצל כל מצוה. כל מצוה אנחנו כבר יודעים את הכלל מספר המדע.

אבל על כל פנים, מה שהוא אומר לנו, כי הוא רוצה להיכנס אחר כך לכל פרטי הדברים, חז"ל לא רק נתנו את הכלל. דיברנו קצת על רמז כזה, למה בעצם? למה לא יאמרו חז"ל את הכלל ויהיה הפרט, שכל אחד ישמע לרופא שלו? אבל זה לא כך. חז"ל גם נתנו לנו את הפרטים, אילו מיני מאכלים נקראים פיקוח נפש וכדומה. כן? לא. אבל בואו ננסה לבחון קצת יותר טוב.

הציון להלכות יסודי התורה

מה שכתוב כאן "כשאר כל המצוות" יכול להיות שזה כמו ציון. בואו נזכור, בהלכות יסודי התורה פרק ה' היו הלכות קידוש השם, לא הלכות דחיית המצוה מפני סכנת נפשות, בכל אופן זה לא היה הנושא העיקרי שם. הנושא שם היה מצוה שנקראת קידוש השם, ושם היו כללי הלכות קידוש השם.

שכל המצוות שבתורה, אם בא גוי והוא מאיים יעבור ואל יהרג, והרמב"ם החזיק באופן מפורסם שאפילו אם עבר הרגוהו הוא חייב בנפשו, חוץ מהשלוש שהוזכרו, שאז יש מצוה של קידוש השם, מצוה נוספת שיהרג ואל יעבור.

ושם עמד שם שכשם שאמרו באונסין שגוי רוצה לכפות יהודי לעשות עבירה, שעל כל התורה כולה הוא עובר על דעת הגוי חוץ משלוש המצוות, כך גם הדין בחולאים, שבאים להתרפא, אם צריך להתרפא בעבירה מתרפאין בכל עבירה חוץ מעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

אז, זה שכל המצוות, שאר כל המצוות נדחות מפני סכנת נפשות, זה באמת יותר ההלכה השנייה שכתובה שם, לא ההלכה העיקרית של קידוש השם. הלכה שבאה שם כמעט בדרך אגב, שאם יש סכנה ועבירה יכולה להציל יהודי מהסכנה, הכלל הוא שכל המצוות נדחות חוץ מארבע המצוות. זה הכלל שאנחנו כבר למדנו בעצם בהלכות יסודי התורה.

הפרק מדבר על רמות שונות של סכנת נפשות

עכשיו, צריך להבין שכאן הולכים ללמוד הרבה יותר פרטים בהלכה, וזה לא רק פרטים של הכלל שמצוות שבת נדחית מפני סכנת נפשות, כשיש סכנת נפשות. כאן מדברים גם על הרבה רמות אחרות, גם רמות הלכתיות, לא רק מעשיות.

אם הכל היה מעשי, לא היינו צריכים שום הלכות. יש כמה הלכות כאן שהן אולי ממש מעשיות מאוד, שזה נקרא מחלה, זה נקרא סכנה, וכדומה. אוקיי,

כך אסור לגור בעיר שאין בה רופא אומן. לא, בוודאי, כן, להציל נפש מישראל. אבל זה אומר מי שידוע. לא, אבל כש"ל אותו מקום" נראה שזה קצת קולא מסוימת, שלא צריך לחפש אולי יש איזה מומחה אחר שאומר אחרת. ובדיוק בהלכות יום כיפור הוא מדבר קצת יותר על מה קורה כשיש רופאים אחרים שאומרים דברים אחרים.

אוקיי, אבל זה... אני אומר שם, צריך לחפש מומחה, לא צריך סתם לעזור ליהודי, צריך לוודא שיש לנו את המומחה הגדול ביותר שידועים. אלה הלכות פיקוח סכנת נפשות, זה אומר לגבי הענינים של סכנת נפשות, הולכים אחרי הבקי, בגמרא כתוב בקי. הרמב"ם הוסיף לנו את זה, רופא אומן של אותו מקום.

הלכה א' (המשך) — ספק נפשות דוחה את השבת

דובר 1:

כן. אומר הרמב"ם, מה הכלל? לא רק כשחיי האדם בסכנה ודאית, אלא אפילו ספק שצריך לחלל עליו את השבת ספק שאינו צריך. יש ספק האם החולה צריך את חילול השבת, האם זה יציל אותו. או סוג אחר של ספק הוא, רופא אחד אומר שצריך לחלל שבת עליו, ורופא אחר אומר אינו צריך, רופא אחר אומר שזה לא נצרך, הוא לא רואה שהחולה בסכנה או שהפעולה תעזור לו, זה גם נקרא ספק, ומחללין עליו את השבת? אומר הרמב"ם, כי הכלל הוא שספק נפשות גם דוחה שבת, לא רק סכנת נפשות כמו שהתחיל, אלא גם ספק סכנת נפשות דוחה את השבת.

הלכה ב' — אין ממתניין כדי שלא לחלל שתי שבתות

דובר 1:

אומר הרמב"ם הלאה, הלכה ב', עוד קולא, שלא צריך לחפש למעט דווקא בחילול השבת כשמדובר בסכנת נפשות. הוא אומר כך, "עמדוהו ביום השבת", העריכו אותו ביום השבת, "שיצטרך לכך וכך שמונה ימים", הוא יצטרך טיפול מסוים, נניח שמונה ימים. אדם היה יכול לחשוב, אממ, שבשמונה הימים תהיה רק שבת אחת. הוא היה יכול לומר, הוא נתחיל את הטיפול ביום שני, אני לא יודע מה, כך תהיה רק שבת אחת, לא להתחיל ביום שיש או בשבת. "אין אומרים נמתין לו עד הערב", שנחכה עד מוצאי שבת, "כדי שלא יחלל שתי שבתות", כדי שלא לחלל שבת לא את השבת הזו ולא את השבת הבאה. לא אומרים כך. "אלא מתחילין מהיום", מרגע שמגיע הצורך אפשר מיד להתחיל לעשות את חילול השבת, "שישבת", ולא צריך לחשוש שיצטרכו לחלל שבת שוב. נכון שאולי היה אפשר... כאן היה אפשר כן לחכות, אולי ההמתנה לא הייתה סכנה כל כך גדולה. אבל אם יש ספק נפשות ויש צורך בטיפול, אפשר כבר להתחיל היום, אפילו אם זה יגרור לעוד שבת.

"ומחללין עליו אפילו מאה שבתות", מותר אפילו לחלל שבת אפילו מאה שבתות כל עוד נצרך. "כל זמן שיצטרך", אומר הרמב"ם את הכלל, "כל זמן שיצטרך", כל עוד הוא צריך חילול שבת, טיפול, רפואה שהיא חילול שבת, "ויש בו סכנה או ספק סכנה, מחללין".

דיון: החידוש של "אין ממתניין" — אפילו כשאין שום הבדל

דובר 1:

הייתי חושב שזה פשוט דבר למדני. בוודאי אם יש ספק שאם יתחילו את הטיפול מאוחר יותר תהיה יותר סכנה, זה פשוט שצריך. זו לא ההלכה. ההלכה אומרת חידוש עוד יותר מזה. אין שום הבדל. אפשר להתחיל בשקט במוצאי שבת. יהודי לא צריך לחשב עכשיו זה פיקוח נפש, עכשיו זה ספק נפשות, אז נדחית השבת של היום. יהודי לא צריך לעשות את החשבונות של הקב"ה, "אה, יחללו שתי שבתות בגלל זה". לא צריך לעשות חשבון כזה. עכשיו יש ספק נפשות, חולה שיש בו סכנה, עכשיו יש לך היתר. מחר, בשבת הבאה, יהיה שוב מותר.

תרגום לעברית

אני אגיד לך עוד יותר מזה. אני אגיד לך שאפילו אם הוא יאמר, "אני יכול לעשות זאת ביום ראשון", אבל עכשיו יש כאן קצת פיקוח נפש, עכשיו יש

אני חושב שזה מה שההלכה אומרת, שחולה שיש בו סכנה מטפלים בו, לא שעושים רק דברים שהוא לא מת היום. אפילו שהם ימותו קצת יותר מהר בגלל זה, אני חושב, לא מדברים על זה, לא מדברים על כל הסכנת נפשות, סכנת נפשות, זה אפילו יותר מההלכה הבלעדית של יורג ואל יעבור. לא רק כשבמעשה הזה מצילים אותו, אלא משהו שחיינו בסכנה כל השבת שונה לגביו ולגבי האנשים סביבו.

זה היה היתר. סכנת נפשות דוחה שבת.

הלכה א (המשך): חולה שיש בו סכנה - עושין לו כל צרכיו על פי רופא אומן

בואו נלמד הלאה. אומר הרמב"ם, "לפיכך, חולה שיש בו סכנה, עושין לו כל צרכיו בשבת, על פי רופא אומן של אותו מקום."

לפי הכלל ששבת נדחית מפני סכנת נפשות, ההלכה היא שחולה שיש בו סכנה, חולה שנמצא בסכנה, שיש בו סכנה, שבמחלה יש סכנה, עושין לו כל צרכיו בשבת, אפשר לעשות לו את כל צרכיו בשבת, על פי רופא אומן של אותו מקום.

שלושה דברים בהלכה

הוא אומר כאן שלושה דברים. אחד, מותר לעשות לו כל צרכיו בשבת, כל מה שנצרך. הוא הולך להאריך קצת יותר, אני חושב, מה זה אומר כל מה שנצרך. לא רק מה שהוא ממש מאה אחוז הצלת נפשות, אלא מותר לעשות עוד דברים.

וזה צריך להיות על פי רופא אומן, אבל של אותו מקום. זה צריך להיות מבוסס על משהו שאמין, שידוע שיש כאן סכנה. אבל זה גם לא אומר שצריך עכשיו לחפש את המומחה הגדול ביותר מכל האזור, אלא מי שהוא המומחה המקומי הקרוב ביותר, אפשר לסמוך עליו.

שני תפקידים של הרופא אומן

נכון, אני חושב שזה אומר שני דברים, אולי נראה בעוד רגע. קודם כל, הרופא אומן קובע שזה חולה שיש בו סכנה. שואלים אותו, האם זו מחלה מסוכנת? כן, זו מחלה מסוכנת. שנית, הרופא אומר מה צריך לעשות. הוא צריך לאכול מרק חם עכשיו. אוקיי, בשלו לו מרק חם, וכדומה.

דיון: מה המשמעות של "של אותו מקום"?

רופא אומן של אותו מקום זה דבר מעניין קצת. זה אומר הטוב ביותר מאותו מקום. אם באותו מקום אין רופא אומן, מי שהוא הקרוב ביותר לרופא אומן.

לכאורה, לא, אין חיוב לחפש אחד מהרחוקים, כי אולי מי שהוא הרופא המקובל כאן, אולי הוא לא יודע מספיק. יש "עושה מקום" של פיקוח נפש.

מה? סתם כך אסור לגור בעיר שאין בה רופא אומן.

לא, אבל כן, להציל נפש מישראל. אבל זה אומר, זה אומר מי שידוע, לא סתם משהו.

לא, אבל ה"עושה מקום" נראה שזה קצת קולא מסוימת של קהילה.

הלכות שבת פרק ב: סכנת נפשות בשבת — רופא אומן, ספק נפשות, ואין ממתניין כדי שלא לחלל שתי שבתות

הלכה א' (המשך) — רופא אומן של אותו מקום

דובר 1:

אלא מי שהוא המומחה המקומי הקרוב ביותר אפשר לסמוך עליו.

טוב מאוד. נכון. אני חושב שזה אומר שני דברים, אולי נראה בעוד רגע. קודם כל, הרופא אומן קובע שזה חולה שיש בו סכנה. שואלים אותו, האם זו מחלה מסוכנת? כן, זו מחלה מסוכנת. שנית, הרופא אומר מה צריך לעשות? הוא צריך לאכול מרק חם עכשיו. אוקיי, בשלו לו מרק חם, וכדומה.

רופא אומן של אותו מקום זה דבר מעניין. זה אומר הטוב ביותר מאותו מקום. אם באותו מקום אין רופא אומן, מי שהוא הקרוב ביותר לרופא אומן לכאורה. אין חיוב לחפש אחד מהרחוקים, כי אולי מי שמקובל כרופא כאן, אולי הוא לא יודע מספיק טוב. יש חיוב לפיקוח נפש, אני חושב. מה? סתם

מהשולחן ערוך הרב, לא כמונו, אלא הוא לומד שזה הכל על חשש. אבל אי אפשר לדעת, אי אפשר לטעות בחשבונות בטוחים. אם יש חשש קטן, אם יש סכנה אמיתית.

הוא אומר, שאם זה בטוח שלא... אבל אני לא מבין, רבותינו אומרים, אני מתכוון, השולחן ערוך הרב הקדוש אומר, אני לא יכול להתווכח איתו. אני לא מבין מה הוא אומר. "אין ברור לונני". זה אומר שזה אף פעם לא ברור. תמיד יכול להיות ש... אני לא מדבר, אני לא יודע, בכלל לא מדברים על חולה שיש בו סכנה, זה לא ברור, אז מתחילה השאלה. אבל חולה שיש בו סכנה זה תמיד, דוחים את הטיפול יום אחד, יכול להיות סיבוך באותו יום, בדיקת מי יודע. זו הסיבה. אני מתכוון הרמב"ם עצמו... אני מדבר לכל אחד. הוא אומר, הוא לא רוצה לומר רק אם חסר, כי הוא לא רוצה שאנשים יהיו מחמירים לענין פיקוח נפש. ואת הציבור אי אפשר לרשום, כאילו... כי יש כאלה אנשים שחוששים שהם יכשלו ולא יעשו בשבת פיקוח נפש, כי הם ישכנעו את עצמם. אז הוא אומר, מותר, הוא לא אומר... לא, השאלה שלך היא שינוי השם. שינוי השם יש אנשים מסוימים שהם כן שמים חותם והתחנה. לא, שינוי השם פירושו שזה חובת נפשות. כל דחיפה, זה קצת... בוודאי, אתה יכול לשאול קושיה, אתה בא תמיד היום אנשים שואלים קושיות, הרופא עצמו דוחה כי הוא צריך לאכול ארוחת צהריים, לא אדחה בגלל שבת... מה מה אעשה... ארוחת צהריים לא צריך, ושבת לא צריך. זו ההלכה. כך נראה לי. זה מה שההלכה אומרת! אבל מצד שני, מי שהוא מומחה מותר לדחות, מי שהוא מומחה, והוא יודע מאה אחוז שהוא לא דוחה בגלל שבת, אלא כי אפשר לדחות, הוא צריך לדחות, שידחה. נו פראבלם. אבל לא רוצים שהאדם ידחה בגלל שבת, בעצם. שהשבת לא תהיה מניע לסכן את האדם. שמותר, אומרים צריך בכלל לא על חולה חמור, צריך לנסוע לבית חולים, ואין לו כוח לנסוע, שואלים את הרופא, הרופא אומר אתה יכול לנסוע מחר? אוקיי, זה כבר הלכות רפואה, זה כבר הלכות שבת. כן, כבוד כזוה צורך ויש בסכנות, סבו, סכנה עם חלבים.

הלכה ב' (המשך) — אילו מלאכות מותר לעשות

דובר 1:

עכשיו הוא אומר, מה מותר לעשות? הוא אומר, מותר לעשות מלאכות שונות, לא רק ניתוח, כוייס כולו, שהמלאכה עצמה מרפאה, כי אפילו דברים סביב מותר לעשות. הוא אומר, מותר להדליק נרות, מותר לכבות את הנרות, או לכבות את הנרות, לפי מה שצריך, ומותר להכין אוכל לחולה, מותר לשחוט, בין להרתיח מים. אפשר לרוחץ אותו, או לתת לו לשותות, רחיצות סגר, מותר לעשות את כל הדברים האלה. אני מתכוון שזה פשוט, זה חידוש חדש, לחולה מותר לבשל אוכל. חולה, צריך להיות חם, צריך לחזק אותו, הוא לא יכול, אם זה סבל פתוח, הוא לא יכול לישון, או להיפך, הוא חושש, זה חושך, הוא לא יכול לראות. כל הדברים האלה הם חלק מהטיפול בחולה, הרפואה. אדם בריא יכול להחזיק מעמד שבת בלי אוכל חם טרי. חולה זה כל דבר, אומרים לנו, שלחולה כל דבר, כי הוא כל כך חלש, כל דבר הוא בגדר חשש, ספק סכנה שמותר לעשות בשבת.

כללא של דבר, שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים.

שבת היא כחול לגבי חולה שיש בו סכנה — הלכה ב' (המשך)

שבת היא כחול לכל הדברים שצריך להם

דובר 1:

שבת לגבי חולה שיש בו סכנה היא כמו חול, זה כמו יום חול לגבי כל מה שהוא צריך. מבין? הוא לא יתאפק, אולי הוא לא צריך, שהמים יהיו כל כך חמים, או אולי אפשר קצת פחות מים. מי שמטפלים בחולה, שבת לא תהיה מכשול לפיקוח נפש. הוא יעשה כל מה שהוא צריך.

כתוב "לכל הדברים שצריך להם", לא סתם דברים.

גדר "טיפול בחולה" — רחב יותר מרפואה עצמה

משהו שמתחיל בשבת. אני אומר לך, זה לא... לא מדברים על מקרה שזה יותר מסוכן לחכות עד יום ראשון, אז ברור שצריך לעשות זאת בשבת. מדברים על מקרה שאין שום הבדל. זה לא משנה לו. עכשיו מותר, אז עכשיו מותר. בשבוע הבא יהיה מותר, יהיה בשבוע הבא מותר. אם אין שום הבדל, אז זה לא.

אלא כשיש צורך. כל זמן שיש צורך. הוא צריך שמונה ימים, הוא צריך לקבל את הטיפול, ואפשר לעשות זאת או בשבת או ביום ראשון, אז ברור שעושים זאת ביום ראשון. לא, זה לא כך. זה מה שכתוב כאן. לא צריך לעשות את החשבון. אנשים לא קובעים תור לרופא בשבת כי אפשר לעשות זאת ביום ראשון. מותר. מה אתה אומר? התירוץ הוא שמותר. מותר, אבל אולי עם תוספת מסוימת, שיש לו כבר גדר, הוא כבר בגדר של ספק פיקוח נפש או משהו. חולה שיש בו סכנה. טוב, אנשים לא קובעים תורים במצב של חולה שיש בו סכנה. חולה שיש בו סכנה מותר לחלל שבת. בשבוע הבא נשאל שוב את השאלה, האם מותר לחלל שבת? עדיין יהיה התירוץ שמותר. כל עוד יש סכנה או אפילו ספק סכנה, מותר לחלל שבת.

אם משהו הוא כן חולה שיש בו סכנה, וצריך למשל לעשות אולי בדיקה, זה לא מעכב שעושים את הבדיקה היום או מחר, לפי מה שכתוב כאן אין שום ענין לבקש מבית החולים לעשות את הבדיקה במוצאי שבת. עכשיו הוא חולה, מותר. אתה אומר שהחולה הותר, בשבילו מותר כבר ללכת, לא צריך... לא צריך לעשות את החשבונות כדי לחסוך את השבת הבאה. יש הבדל, אני אומר לך שזה מותר מן הדין. אם זה חולה שיש בו סכנה, והרופא אומר שצריך שמונה ימים את הדבר הזה והזה, מה שזה לא יהיה, מותר.

דיון: מדוע אין חיוב שמירת שבת לשבת הבאה

דובר 1:

זו הלכה מעניינת, כי לשבת הבאה, השבת אין לי שום חיוב שמירת שבת לשבת הבאה. זה ברור, שאם מותר לי בשבת כי הוא בגדר חולה, שמותר לי בשבת, לא צריך אני עכשיו לדאוג לשבת הבאה. החיוב שבת הוא רק כל שבת על היום. היום יש לי מצווה של שמירת שבת, אין לי היום מצווה של שמירת שבת הבאה.

דובר 2:

אבל אז... השבת הבאה הרי תהיה מיתה כי הוא עדיין בשמונת הימים של הטיפול.

דובר 1:

כן, אני מבין מה העולם אומר. אני מתכוון אולי הדבר שהעולם אומר הוא, לא פעם אחת שבת עוברת, לא כמו אולי... לא כמו "חלל עליו שבת אחת", לא כי פיקוח נפש יש יותר משבת אחת. פיקוח נפש הוא אפילו שווה על חולה אחד, צריך לחלל שבת בכל השבתות. משהו רוצה להיות מסוגל... אבל צריך כן לעשות את החשבון. זה לא מעכב. חשבתי שזה היה מוחזק, אז מתחילים ברביעי ביום ראשון, לא באחד ביום ראשון. העצה היא לא. זה מה שכתוב כאן לכאורה.

דיון: מה משמעות "צורך" — היום או בכלליות?

דובר 1:

אז, סליחה, בואו נראה. אז, הוא צורך. האם צורך פירושו שהוא צריך זאת בכלליות, או שהוא צריך זאת היום? צורך פירושו לכאורה שהוא צריך זאת בכלליות, שהוא צריך זאת, הוא צריך את הטיפול. והוא כבר בגדר חולה פיקוח נפש שעליו כבר הותרה שבת, לא צריך להיות מדויק שחסר דווקא היום. כיוון שהחולה צריך זאת לתמונה הגדולה יותר, אפילו אם זה לא הצלה היומית, מותר. ואפילו אם נכנסים עכשיו לטיפול שהולך להימשך זמן ארוך יותר...

הנקודה היא, מה שכתוב כאן הוא כי חוששים שבשבת הבאה... כלומר, אפשר לשאול את השאלה באמצע. שבת אחת בוודאי מחללים שבת, כי זה לוקח שמונה ימים. השאלה היא האם צריך לחשוש שיהיו שתי שבתות. הרמב"ם אומר שלא צריך לחשוש. אני רואה שהרב בלומנברג מביא

אבל יש הפוך... **"כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם"**. אם יאמרו "אני לא עושה, אבל אתה יכול כי אתה קטן, או כי אתה עבד או אישה", שבת תהיה קלה בעיניהם. הם יחשבו שהסיבה שגורמים להם לעשות היא לא בגלל חשיבות סכנת נפשות, אלא שבת תהיה חלשה אצלם.

אלא מה צריך לעשות? **על ידי גדולי ישראל**, להראות שהסיבה שמחללים שבת בשביל החולה היא כי כך ההלכה, כי פיקוח נפש דוחה שבת. אבל מה זה גוים? מה שייך אצל גוים "שלא תהא שבת קלה בעיניהם"?

דיון: שתי נקודות בהלכה

דובר 2:

יש כאן שני דברים, אני מתכוון. אחד, שלא יחשבו שזה בדיעבד גדול, ובגלל זה, להיפך, גדולי ישראל יעשו זאת להראות שזה לכתחילה.

דובר 1:

לא כתוב כאן על להראות. יש לכאורה שני דברים. דבר אחד הוא, כמו שהבאת קודם, **"ואין מעבירין נשים לעשות דברים אלו"**. מה שכתוב כאן הוא שני דברים.

קודם כל, לא סומכים על גוי. אם זה סכנת נפשות, צריך לעשות זאת מי שיכול הכי טוב. לא תשלח איזה גוי, מי יודע אם הגוי יודע מה הוא עושה, או עבד. הוא צריך להיות אמין לעזור נכון לחולה או לסכנת נפשות.

יש נקודה שנייה, וזה "שלא תהא שבת קלה בעיניהם". לא מוסרים. מכיוון שהקילו מאוד על דבר איסור חמור מאוד על שבת, אומרים לנשים, "את יודעת, לכי תרחצי" וכן הלאה, והן לא יתפסו שזה בגלל סכנת נפשות, הן יחשבו, "אה, שבת היא פשוט דבר קטן", והן לא ידעו להבחין במדויק מתי כן ומתי לא.

אז, נותנים זאת דווקא על ידי גדולי ישראל. גדולי ישראל, לא האנשים מבינים את העיתון. גדולי ישראל, מי כעמך ישראל, כן.

דובר 2:

נשים, גדולי ישראל הם בדרך כלל בני אחריות.

דובר 1:

בדיוק, כי הם אחראיים. גם הם אחראיים לעזור, וגם הם אחראיים לא לזלזל בשבת בגלל זה. זה בעצם כתוב כאן שני דברים אחרים באותה הלכה. כי גוים או עבדים למשל... עבדים אני לא יודע... למשל נשים, אין באמת הסבר, כי אישה מצווה בדיוק על שבת, היא בדיוק בת סקילה אם היא מחללת שבת. אם כך, מה ההבדל שאישה עושה זאת? זה סתם רשות.

קושיה: מדוע משהו יחשוב שאישה תעשה?

אני עדיין לא שמ, אבל אני מדבר, למה אדם יחשוב? יחשוב לעשות דרך גוי? כי הוא לא רוצה לחלל שבת. סתם, זה לא יעלה לו פתאום בדעתו.

יש כאן שני דברים בהלכה. אחד, שאדם לא יאמר "אני לא רוצה לעשות זאת, אני רוצה להחמיר". אומרים, לא, להיפך, פיקוח נפש היא מצווה גדולה, ואתה תעשה זאת. לכן גדולי ישראל גם יעשו זאת.

יש לנו כאן דבר שני, שלא יורו לעשות זאת לאנשים שיחשבו שמותר לחלל שבת.

אז שוב, אם לאדם יש אחות, אישה, שעושה את כל המלאכות בשביל האדם, לא אומרים שבשבת גבר צריך להחליף. בשבת צריך להביא את הרב, הגדול בישראל. מה שלא יהיה, אתה אומר שזה לא אומר גדול בישראל. להחליף בשבת. לא מתכוונים לזה.

מתכוונים לומר, אדם שרוצה להימנע מחילול שבת, הוא יחשוב, אוקיי, האישה הוא ישתמש, או הגוי שהוא משכנע את עצמו... הגוי זה אכן לא אותו איסור, אבל אישה... **"ואין מורין לנשים לעשות תחילה"**.

לא, הוא לא מתכוון כאן שאסור להעסיק אחריות נשים. הוא מתכוון לומר, גבר שרוצה להתחמק, הוא לא רוצה להיות המחלל שבת, אני אומר לו לא. זו מצווה להתעסק עם חולה, ואין שום הבדל שהאישה עושה זאת טוב יותר ממך.

אני מתכוון שצריך לזכור, אני זוכר פעם בתי החולים מאוד מודרניים בימים האלה, אבל פעם כל אחד הבין שחולה, הטיפול בחולה זה לא העיקר הרפואה, האנטיביוטיקה, אני לא יודע מה עושים לו. חולה צריך לקחת קייר.

מה זה אומר לוקחים קייר? שמים אותו במיטה, נותנים לו אוכל הם. זה הכל חלק מטיפול בחולה, זה שייך לביקור חולים, אבל זו המצווה של לקחת קייר.

היום בבית חולים לוקחים אותו, יכול להיות מואר האור כל הלילה, ויכול להיות רעש, העיקר שנותנים לו את הזריקה הנכונה, אני לא יודע מה. אבל זה לא איך ההלכה מסתכלת, לא איך הסתכלו בכלל עד כמה שבועות אחרת. לא הסתכלו כך על טיפול בחולה. חולה הוא משהו שצריך לקחת ממנו קייר.

"על פי רופא אומן" — גדר מדויק

צריך לדעת, **"על פי רופא אומן של אותו מקום"** פירושו מה זה דברים רפואיים, אבל מה שזהו "ל אומרים שמותר לעשות, מותר לעשות". לא צריך לשאול את הרופא האם החולה צריך מים חמים להתרחץ. זו תקנת חכמים שצריך לדאוג לאדם.

דיון: האם מותר לעשות דברים שאינם ישירות סכנת נפשות?

זה דבר מעניין. בדקתי, בגדר סכנת נפשות, אם זה לא... אם רחצה אין לה שום קשר לסכנת נפשות, אסור.

לא, פשוט כי האדם במצב סכנת נפשות, הותר לו הכל. לא, הם לא התירו באופן קסום. זו העובדה, היה לי ויכוח תורני אינסופי על זה. הם לא יכולים לעשות הכל.

כן, אבל כשכולם מסכימים שזה עוזר לקחת קייר ונותנים לו את הטוב ביותר, כולם מסכימים שזה חלק מהטיפול בחולה. זה שבתי החולים של היום לא נותנים לזה עדיפות, זו קושיה עליהם. אבל תשאל אותם עצמם, שיודו שזה חלק מההחלמה.

לא? אוקיי. כך נראה לי. אוקיי.

צריך לדעת את על פי רופא אומן במדויק. על פי רופא אומן פירושו שהרופא אומן פירושו נותן הטיפול שהחולה הוא בגדר חולה שיש בו סכנה. אבל אם הרופא אומן אומר שרחצה לא תעשה לו שום דבר, לכאורה נשארים עם ההלכה שכתוב שאסור נאך, שמותר כן.

לא, אני מתכוון שזו עובדה. חולה צריך לקחת קייר. אתה אומר הוא לא ימות. אתה מתכוון שבגמרא, שוב, בגמרא היו חושבים שחולה מת אם לא ירחצו אותו היטב? בכלל לא חשבו כך. כולם מבינים, חולה צריך טיפול, צריך לקחת ממנו קייר.

אוקיי, אבל צריך לדעת במדויק מה הגדר טיפול, מה כן ומה לא.

משל: מוזיקה לחולה

אני לא יודע. צריך לדעת מה הוא מתכוון. למשל, אני לא יודע, נניח חולה מרגיש שהוא רוצה עכשיו מוזיקה, זה נעים לו. צריך עכשיו להדליק את המוזיקה בשבת? אני לא יודע.

הדברים שמגית, קשורים ל... הוא רוצה לאכול, אוכל נותן לאדם כוח. לרחוץ אותו, רחצה גם עוזרת להתרפא, זה לא מביא מחלות. להדליק נר אומרת אכן הגמרא שזה לשקט שלו, לכיבוי או הדלקה, שלא יבהל.

כן, והנכון עמי. אני לא מאמין שאנשים צריכים מוזיקה, אבל אם הוא סובר שהוא צריך, שישים מוזיקה, אין בעיה, גם בשבת.

הרמב"ם שואל, **"אלו הן דברים האלו..."** מה שורף לו את השבת. לא, אני אומר **"אותם דברים האלה..."** לא, זה הפוך, תקרא מה כתוב.

"אין מוסרין אותן לא לגוים ולא לקטנים ולא לעבדים ולא לנשים"

לשון הרמב"ם

כשעושים את הדברים, **"אין מוסרין אותן לא לגוים ולא לקטנים ולא לעבדים ולא לנשים"**. אדם היה חושב שלא יעשה את כל המלאכות האלה, אלא יעשה זאת מי שחיובו חלש יותר, או גוי או...

דובר 2:

צריך להבין בכל ההקשר. הוא אומר שזה כן דוחה, ממילא האיש גם יעשה בעצמו את המלאכה ולא ייתן לאישה. גם חסרונות לקחת אישה מ"שלא תהא שבת קלה בעיניהם". זה מה שהוא אומר, כך אני מבין. אם אתה מבין אחרת, זה הפשט שלי.

דובר 2:

לא, כי אתה קפצת מאוד קדימה. אחרת זה לא מסתדר, אחרת יש בעיה גדולה.

דובר 1:

זה מסתדר מאוד יפה. כי עד עכשיו רק אמרו איך צריך לעשות הכל כן עבור החולה פתאום, ועכשיו עושים לנו תנאים שנשים אסורות לעשות את המלאכות עבור החולה, וצריך ללכת לחפש לחכות, והוא ימות בינתיים עד שגדול בישראל יבוא. מה כתוב כאן? לא יכול להיות שזה כתוב כאן.

מה שכתוב כאן הוא שלא יתחמקו.

פיקוח נפש בשבת: השקפה כללית והלכות ספציפיות**השקפה: מטרת התורה היא רחמים, חסד ושלום****דובר 1:**

יש כאן חיסרון לקחת אישה מ"שלא תהא קלה בעיניו". זה מה שהוא אומר, כך אני מבין את זה. אתה מבין את זה אחרת, אני רואה שזה הפשט שלי.

כי אחרת זה לא מסתדר, אחרת יש בעיה גדולה. לא יכול להיות שזה כתוב כאן. מה שכתוב כאן הוא שלא יתחמקו לגוי לעשות זאת בגלל שבת, ויתנו לעצמם למי שהוא משכנע את עצמו שהחיוב חלש יותר. כבר אמרתי את זה שלוש פעמים. אבל כן כתוב האיסור, הוא שואל קושיא, מה עושים כשאין עבד? הוא לא מדבר באופן שיש ספק סכנה אפילו, מדברים לכתחילה. צריך למנות, למשל, אני אגיד לך מה כתוב כאן. כאן כתוב כך, שכשממנים את חברי ההצלה, מחפשים דווקא גדולי ישראל, לא נשים וכדומה.

אם יש מקרה שאי אפשר למצוא, הגברים לוקחים יותר כסף, מה אני יודע, הנשים אחיות טובות יותר, אז אין בעיה, בוודאי צריך לקחת את הנשים. זה לא כתוב כאן, אסור. אין מורין, כן, לא כתוב שאסור לנשים. אין מורין פירושו שיש הבדל. שהנשים, אם האישה היא היחידה, בוודאי אומרים מיד, אחר כך ראינו אצל יולדות, כן, כתוב מפורש מביאים חכמה שהיא נשים, כי זו העבודה שלהן. אם יש עבודה, העבודה של האחיות, הוא לא מדבר על זה. אבל אם יש אופן שאפשר להטריח גברים, זה מה שהוא כתב, שמטריחים את הגברים כי לנשים יש את הבעיה.

והוא מביא גם כאן מלמטה, שבוודאי אם אין נשים, לא ממתנים. לעולם לא ממתנים בגלל החומרא. אבל יש כן קצת חומרא. אומר הרמ"א, "ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה". אסור אפילו להתעכב ולהשוב אולי לא נצטרך, לא להחמיר, שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם". אומר הוא, זה הוא מניח על האותיות מ"ה, זה הוא רוצה להדגיש בתחילת הסיפא. מזה לומדים הרי שכל התורה כולה צריך לעשות במקום פיקוח נפש. הא למדת מהפסוק שאומר "אשר יעשה האדם וחי בהם", שהקב"ה רוצה שהתורה רוצה שאנשים יחיו, ולא יהיו מוסרי נפש. לומד אתה "שאין משפטי התורה נקמה בעולם". משפטי התורה לא באו להכביד על אנשים, להיות... להתנקם באנשים, עונש, אלא רחמים חסד ושלום בעולם. התורה כאן בשביל רחמים, חסד ושלום.

כי עם הרחמים, חסד ושלום צריך למהר לפיקוח נפש, עם הרחמים בעיקר. אני מתכוון ששלום נכנס...

ומאיך גיסא. ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור, אם יש מינים איפשהו, שהצדקים היו שהתווכחו עם החכמים על זה... יש היום גם כאלה. אין שינוי לא לפגוש. שזה חילול שבת ואסור, שאפילו במקום פיקוח נפש זה נקרא חילול שבת ואסור, עליהם הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם".

השקפת הרמב"ם הכללית על התורה

אבל צריך להבין באמת, למה מישהו בכלל יחשוב שעדיף שאישה תעשה זאת? אישה היא סקילה ממש. הוא משווה לגוים ועבדים. גוים אני יכול לשמוע. אבל נשים זה חילול שבת ממש. למה מישהו יחשוב שזה עדיף? זה איסור.

דובר 1:**הלכות שבת פרק ב – סכנת נפשות בשבת (המשך)**

אבל החלק השני הוא שיש איסור, "כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם". אבל האיסור הוא גם רק כשדווקא את חילול השבת מורים לאישה לעשות. אם האישה היא זו שמטפלת בחולה, אז הכל בסדר.

דובר 2:

מה אני מבין? נשים אינן גויים. אתה אומר עכשיו הלכה חדשה, שבערב שבת צריך לפטר את כל האחיות הנשים ולהביא גדולי ישראל אחים.

דובר 1:

לא זה מה שההלכה כאן אומרת. ההלכה אומרת שאדם לא יתחמק ויאמר לעצמו בשבת שהוא עדיין צדיק גדול כי הוא גורם לאחר לעשות את חילול השבת כי הוא לא עושה. להיפך, זה דווקא חיסרון, כי זה כן דוחה שבת, שאתה עושה בעצמך.

יש חיסרון בלהורות לאישה או לעבד לעשות זאת, כי הם יבואו לראות שבת קלה בעיניהם. זה מה שכתוב כאן. מה שאתה הכנסת זה כל קטע שלא כתוב.

דובר 2:

זה ההסבר למה שכתוב כאן, כי מה שכתוב כאן לא הגיוני. אולי במילה גויים, אבל לא במילה נשים.

דובר 1:

עכשיו אתה שואל קושיא. יש לי קושיא, ונתתי לך על זה תשובה, ואמרתי לך הסבר טוב איך לומדים את הקטע ברמב"ם.

אתה הכנסת דבר, וכתוב בפירושו שלא אומרים לנשים שיעשו את הדברים, וזה עדיין מאותה סיבה, כי נשים הן אנשים שאינם אמינים שלא יבוא להיות שבת קלה בעיניהם. הן לא יבינו שזה בגלל פיקוח נפש, פיקוח נפש, דבר כה חמור. הן יחשבו שזה סתם דבר.

עכשיו אם אתה רוצה לשאול למעשה, מקום שיש רק נשים, או שיש לך נשים שהן מקצועיות, בלי הבדל, יש היתר על ההלכה. זו לא בעיה כל כך גדולה.

מה ש"ואין מורין נשים לעשות דבר זה" פירושו שאדם לא יחשוב שהוא ישמור שבת ויתן לאישה לעשות. שמעת את הפשט, ורק זה הפשט. אתה ממציא סיפור שלם, זה לא כתוב. כתוב להיפך, אפילו היינו צריכים להיות ממש בדוחק למה יש לנו בעיה עם גויים.

"קלה בעיניהם" אצל גויים

אגב, אפשר גם על גויים ללחוץ שיש משהו עם קלה בעיניהם, אני לא יודע איך. כלומר, אני יכול להגיד לך למה, קלה, שיהיה קל איסור אמירה לעכ"ם אצל היהודים. אפשר ללמוד כך, יש מפרשים שלומדים כך.

אפשר, אמנם רציתי להכניס את מה שאתה אומר, אבל לגמרי להוציא את מה שכתוב ולהכניס משהו אחר.

דובר 2:

תראה, לא בכל הנוסחאות כתובות המילים בכלל, "ואין מורין נשים לעשות דבר זה".

דובר 1:

אמרתי לך שצריך להוציא את זה. עוד, לא, זה לא הגיוני לומר שזו חומרא. שאתה הולך לומר לנו, לא, שהחולה ימות כי יש רק אישה. זה לא הגיוני.

אבל מה, הוא יהיה עצוב? הלו? שהוא יאבד איבר. גם נקרא שיהיה חולה שיש בו סכנה. לא כתוב ש... אני בטוח שמההלכות, אם הוא יאבד עין הוא גם יהיה בסכנה. אין שום זיהום בעולם שאדם לא יכול... היום יש אנטיביוטיקה טובה מאוד ועצות שזמינות ליד. אני לא יכול לדמיין שיש דבר כזה, זיהום אמיתי שאי אפשר לרפא ממנו. אני לא מסכים שיש דבר כזה. אלא אם תגיד לי ממש שהוא שבר את ידו, אפילו אז צריך לחשוב. צריך לחשוב מה פירוש הגדר של סכנת נפשות, האם יש אפילו חשש רחוק. לא חשש רחוק, זה חשש קרוב.

הלכה ה: מכה בחלל גופו

דובר 1:

שולחן ערוך ממשך, "וכן מי שיש לו מכה בחלל גופו". כל מכה שהיא בפנים בגוף, מה זה אומר? מהאף ומטה, זה בפנים מהפה שלו, ואין הבדל איפה זה, זה בפנים בפה שלו, זה במעיו, עמוק בבטן שלו, בכבדו, בטחולו, בכבד שלו או בטחול שלו, איזה חלק מהמעיים. "או בשאר כל שיש בחללו, הרי זה חולה שיש בו סכנה ואינו צריך אומד". לא צריך רופא מומחה שישום את זה, שיאמר שזו סכנה. ברגע שאתה יודע שיש בעיה בחלל הגוף, "חולי כבד", זה אומר מחלה קשה, חולי קשה, הוא חוזר שוב על הכבד, על הכבד. "חולי כבד, דהיינו חולי כבד, הרי הוא מחלל עליו מיד בלא אומד".

זה מעניין, אני חושב שהמילה היא "בלא אומד", שלא צריך מומחה לשום. אפשר לדעת את הכללים הכלליים שזה חלל גופו. אני מתכוון חלל גופו זה לכאורה המילה שזה משהו שאדם לא יכול לשום. היום יש מכונות לזה. וברגע שאתה לא יודע מה המחלה, וזה משהו שבפנים בגוף, צריך לחשוש.

לא, לא, הוא חוזר על הדבר. הוא אומר כך, "וכן כל חולי של פנים, כל חולי של פנים, דהיינו, מכה שאינה נראית לחוץ, אלא שהיא בחלל הגוף, כגון הלב והמעיים, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת." זה הדבר הראשון.

סכנות ספציפיות: דם, צמרמורת, קורדייקוס, שחין, מכה בגב היד ורגל

דובר 1:

ועכשיו הוא ממשך, "וכן מי שאחזו דם, או מי שאחזו צמרמורת, או מי שאחזו קורדייקוס, או מי שאחזו השחין, או מי שאחזו מכה בגב היד ובגב הרגל, הרי אלו סכנה ומחללין עליהם את השבת."

ועכשיו הוא מסביר מה זה. "מי שאחזו דם, כיצד? לא שיצא לו דם ממכה או מחמת שחתך אצבעו, אלא שרואה דם שותת ויוצא לו דרך פי, או שרואה דם שותת ויוצא לו דרך חוטמו, או שרואה דם שותת ויוצא לו דרך פי הטבעת, או שרואה דם שותת ויוצא לו דרך האמה, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת."

זה הדבר הראשון. הדבר השני, "מי שאחזו צמרמורת, כיצד? לא שנתקרה מעט, אלא שרעד ורועד כל גופו, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת."

"מי שאחזו קורדייקוס, כיצד? לא שנשתטה מעט, אלא שנתבלבלה דעתו עליו, ואינו יודע מה שהוא מדבר, ואינו יודע מה שהוא עושה, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת."

"מי שאחזו השחין, כיצד? לא שחין אחד, אלא שחין שפרח בכל גופו, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת."

"מי שאחזו מכה בגב היד ובגב הרגל, כיצד? לא שחתך ידו או רגלו, אלא שנפחה ידו ונפחה רגלו, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת."

זה מה שהוא אומר כאן.

שומת רופאים ובולע נמלה

דובר 1:

ועכשיו הוא אומר, "וכן כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף על פי שאינו באחד מכל אלו, מחללין עליו את השבת."

כתוב מאוד ברור. הרמב"ם אומר כאן יותר דבר כללי, קצת השקפה, נכון? לא רק על חילול שבת, ששבת נדחית מפני סכנת נפשות, אלא זה נחשב שהאותיות מ"ה. יכול להיות שכל הסיפא היא יותר כמו ענין של להסביר את המצווה הכללית של זה.

כי מה שהוא רוצה להוציא הוא שלא רק זה פסק דין ששבת נדחית לסכנת נפשות. מי שחושב ששבת לא נדחית, הוא לא מבין בכלל את כל התורה. הוא חושב שהתורה באה ל"destroying life", להכביד על חיי האנשים, שאתה אומר שהנקמה פירושה ממש עונש, אני מתכוון בדרך כלל ברמב"ם. אלא התורה באה לעשות את החיים טובים יותר. רחמים, חסד ושלוש זה הכל כדי להבטיח שהחיים יהיו טובים יותר, לחיות עם אנשים שלום, אולי לעזור לאדם אחר פיקוח נפש זה שלום. אם מישוה אומר להיפך, יש לו תורה שהיא "לא יחיו בהם". התורה שלו לא עושה את החיים טובים יותר, התורה שלו עושה את החיים גרועים יותר, התורה שלו גורמת למוות. אבל זה שקר. זה קצת מעניין דווקא הפסוק, כי האדם לא לומד תורה טוב, יש לו אולי תורה שגויה, האדם לא יודע מה כתוב בתורה. והפסוק הוא אם יש לו תורה אחרת, יש להם חוקים שהם "לא יחיו בהם". התורה כותבת "וחי בהם", שיחיו עם התורה. הוא סובר שהתורה היא "לא יחיו בהם".

דובר 2:

כן, "לא יחיו בהם" זו המילה משם. כתוב בפסוק "וחי בהם", והוא אומר "לא יחיו בהם".

הלכה ד: חושש בעיניו

דובר 1:

עכשיו הרמב"ם מתחיל להיכנס לפרטים של אילו מיני מחלות הן סכנת נפשות. אומר הרמב"ם: "חושש בעיניו, והוא שיהא בשתייהן ציר או באחת מהן", יוצא איזו הפרשה, כזה מוגלה מהעיניים, אחת או שתי עיניים. או שיהו דמעות שותתות מהם מרוב הכאב", או שעניו של מישוה כואבות כל כך שזולגות דמעות, "או דם שותת מהם", או דם. או שיש בהם קדחת", נעשית קדחת, זה מתורגם חום, אבל הוא אומר שהעין מתנפחת. וכיוצא בכל אלו, הרי זה בכלל חולה שיש בו סכנה, ומחללין עליו את השבת, ועושיין לו כל צרכי רפואה. זה מהווה סכנה ל... אנחנו עדיין לא יודעים על זה שמותר לחלל שבת כדי לא להיות עיוור, או לסכנת אבר. בינתיים אנחנו יודעים רק על חשש סכנת נפשות. אז לכאורה המילה היא שמדבר כזה אפשר לומר. מאיזה? כך הייתי אומר על פניו. הרמב"ם עדיין לא אמר על הצלת איבר מסוים כדי שהאדם לא יאבד יד או משהו. אני חושב שגם התשובה, בדרך כלל הסיבה היא כי אפשר למות מזה. עין היא דבר מסוכן, מי יודע מה יקרה. יש דבר שהוא איזו זיהום על איבר מסוים, סתם מחלה על העיניים, שיש משהו לא בסדר עם העצב. אבל יש מחלה שתוקפת את העיניים והוא יכול להיות עיוור, אבל הוא לא ימות. מאוד מסופק אתה הולך לענות על דבר כזה, כי אדם בלי עין הוא בקושי אדם.

דיון: סכנת אבר או סכנת נפשות?

דובר 2:

לא, איך? הפשט הוא שיש עוד חידוש, שגם כדי לא להיות עיוור זה גם כמו בגדר... אני מתכוון שיש רמב"ם אחר שמדבר על זה, שיש דין של הצלת איבר. זה לא נוגע לפיקוח נפש שלא ימות.

דובר 1:

לא, לא כתוב נוגע. יש דין שלא ימות. זה נוגע לפיקוח נפש. כתוב שם?

דובר 2:

כן.

דובר 1:

לא, איך? שיחיה. סכנת נפשות. סכנת נפשות פירושה שאדם ימות. לא כתוב באף אחת מההלכות שכל זה מדבר שהוא ימות מחר או אתמול. כתוב על.

איך אפשר לומר שהאדם השלישי לא ידע שכבר הביאו גרוגרת? האם זה שוגג? האם הלך בהיתר, האם הוא חייב חטאת? לא, הוא פטור לגמרי.

חידוש: פטור מכלום - לכתחילה לרוץ

אפילו איך, איך, אני חושב שזה אומר אפילו יותר מזה. זה אומר שמותר, אתה אומר שזה לא רק בהלה, זה דבר טוב שכל אחד רץ, כי צריך שיהיו אנשים, "כל הזריז בפיקוח נפש הרי זה משובח". צריך שאנשים ירוצו. להיפך, אם רואים עשרה אנשים, אני אומר שזו סיבה שעשרה אנשים ירוצו. אבל אנחנו לא רוצים שאנשים יפחדו מזה, אומרים "פטור מכלום". אני חושב שאין כאן שום איסור בכלל. כל יהודי ירוץ. רואים שיהודי צריך גרוגרת בשבת, כל אחד ירוץ להביא.

דובר 2: "לא, יש לי יותר ניסיון". הרופא אומר, "אני אעשה זאת בעצמי."

דובר 1: בסדר, האם צריך שעשרה אנשים יחד יביאו גרוגרות? לא, אני חושב שאומרים "כולן פטורין מכלום" כי כולם עשו. כמו שהוא אומר כבר "כולן ברשות".

פטור אפילו כשהחולה כבר אכל

אפילו איך, איך, אפילו כמו שהראשונים, זה אומר, כשהאדם השני טלטל ארבע אמות ברשות הרבים, כבר החולה היה, הוא כבר החזיק באמצע אכילת הגרוגרת הראשונה, הוא כבר החזיק באמצע החלמה. הרי האדם הביא בשעה שכבר לא היה פיקוח נפש. אבל הוא כן פטור מכלום, "שהרי כולן ברשות היו", כולם הביאו ברשות. כי כשהלכו לעשות זאת, הרי היה חולה שיש בו סכנה, וכל אחד היה לו היתר שהוא רשאי.

הלכה יג - ריבוי בבצירה

דובר 1: בסדר. עכשיו הוא מגיע להלכה על כמה. מה יותר חמור? איזה איסור יותר חמור?

דובר 2: כן, אבל זה קשור לכמה, מזה זה נכנס לכאן.

דובר 1: "חולה שהיה צריך לשתי גרוגרות" - הוא היה צריך שתי גרוגרות, "ולא מצאו" - היו שתי אפשרויות: או שמצאו "ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין". עוקץ פירושו הענף שעליו זה גדל. מצאו שתי אפשרויות: או שגדל שם על כל ענף גדלה רק גרוגרת אחת, כי צריך שתי גרוגרות צריך לעשות פעמיים את המלאכה של קוצר, לחתוך שני חתיכות. או שהייתה האפשרות האחרת שהיה ענף אחד שהיו עליו שלוש גרוגרות.

אומרת ההלכה, "כורת את העוקץ שיש בו שלוש, אף על פי שאינו צריך אלא לשתיים". זה אומר, אדם היה יכול לחשוב, מה הוא צריך לעשות? מה שונה? האם הוא יחתוך פעמיים, או שיחתוך משהו שיש יותר? הוא חושב, אולי זה יותר חמור, כי הוא חותך יותר, הוא חותך יותר גרוגרות. אומרת ההלכה, לא, הוא הולך על יותר, הוא לא צריך שלוש, הרי יש כאן שלישית כאן שהוא חותך לחינם. זו הבעיה האמיתית, נכון?

דובר 2: לא, אבל הוא חותך רק את העוקץ, הוא לא חותך את הגרוגרות.

דובר 1: זו התשובה. אבל הוא חותך יותר. זו הטעות, הוא לא צודק אותו אדם, אבל מעניינת הטעות שלו.

טעם: כדי שלא ירבה בבצירה

התשובה היא ש"כורת את העוקץ שיש בו שלוש, אף על פי שאינו צריך אלא לשתיים, כדי שלא ירבה בבצירה, אלא יכרות עוקץ אחד ולא יכרות שניים, וכן כל כיוצא בזה". זה אומר, אם יש שתיים על ענף אחד, ויש ענף שיש עליו שלוש, יחתוך את הענף שיש עליו רק שתיים. למה? האם זה ריבוי בשיעורים? איסור גדול יותר במובן מסוים. מה זה אומר?

דיון: מה זה ריבוי בשיעורים

מעניין, שניהם זה בדיוק אותו קוצר. הוא לא עובר יותר מאיסור אחד, מלאכה אחת. עדיין יש הבדל, אפילו בתוך השיעור, עדיין יותר חמור כשגוררים תיק גדול יותר מתיק קטן יותר. כך נראה, ריבוי בשיעורים.

דובר 2: רגע, לא כשזה חול אסור.

ועכשיו הוא ממשיך, "וכן הבולע נמלה או צרעה, הרי זה סכנה ומחללין עליו את השבת". מחמת לא חמא, בשבת מותר לבשל עבורו מים חמים בשבת, שאסור לכל צורך רפואה, כשאין סכנת נפשות.

למה הוא אומר כאן את המים החמים? אומר הוא שהמים החמים הם הרפואה כביכול.

הלכות שבת פרק ב - סכנת נפשות בשבת (המשך)

הלכה יא - הבולע נימא של מים

דובר 1: הבולע נימא של מים - אם משהו בולע תולעת, איזה חרק, כשהוא שותה מים, זה יכול להיות סכנה בפנים באדם. אני יודע, זה יכול לגרום לזיהום בפנים בבטן. אז מותר לעשות עבורו חילול שבת, מחמת לו חמין בשבת, מותר לבשל עבורו מים חמים בשבת, ועושיין לו כל צרכי רפואה, מפני סכנת נפשות.

למה הוא אומר כאן את המים החמים? נראה שהמים החמים הם הרפואה, כביכול משקים אותו הרבה מים חמים למה? כך זה הורג את זה.

דובר 2: כן.

דובר 1: אז מפני סכנת נפשות.

הלכה יא (המשך) - נשכו כלב שוטה

דובר 1: וכן מי שנשכו כלב שוטה, מי שנשך על ידי כלב משוגע, או אחד ממני חיות רעות הממיתין, איזה מין נחש או זוחלים שיכול להרוג, אפילו הוא ספק ממית וספק אינו ממית - אפילו אנחנו לא יודעים איזה מין, הוא קיבל נשיכה ממשהו, אנחנו לא יודעים איזה מין חיה זה היה, האם זה מהחיות שממיתות או לא, אז עושיין לו, גם עושיין לו כל צרכי רפואה להצילו. או שהחיה היא מסוג שלא תמיד הורגת, פעם אחת מתוך עשר פעמים.

דובר 2: או, כן, אמת. או האם הוא רבי עקיבא, נו, מי הוא, עלה לו לנחש, שפגש את מי? חנינא בן דוסא?

דובר 1: כן, בסדר. היה מעשה כזה, שאדם הוא צדיק שזוחלי עפר יכולים להשפיע עליו.

דובר 2: כן, זה כבר נס.

דובר 1: כלב שוטה אני חושב שזה כלבת, כן?

דובר 2: משוגע.

דובר 1: בימיהם נותנים לאכול מהכבד של הכלב.

דובר 2: כן.

הלכה יב - עשרה אנשים רצים מביאים גרוגרות

דובר 1: עכשיו אפשר ללמוד הלכות. עד עכשיו למדנו כללים של דברים שנקראים שיש חשש סכנה, עכשיו אפשר ללמוד הלכה מסוימת שקשורה לכמה אנשים או כמה חילול שבת מותר לעשות עבור כל חולה.

דובר 2: מותר לעשות.

דובר 1: כן.

תרגום לעברית

אומר הרמב"ם, חולה שאמדהו רופאים להביא לו גרוגרות להאכילו, שהרופאים העריכו שצריך להביא לו גרוגרות, וצריך לעשות זאת בחילול שבת, צריך לקטוף - גרוגרות פירושן בדרך כלל תאנים מיובשות. נניח שצריך לטלטל ברשות הרבים.

דובר 2: כן.

דובר 1: "רצו עשרה בני אדם והביאו לו עשר גרוגרות כאחת" - עשרה אנשים רצו להביא גרוגרת. "כולן פטורין מכלום" - כולם פטורים מכל דבר, אפילו ממכות מרדות, אפילו אני הולך לומר לכם עכשיו עם התוספות, כן, כי אם יש עוד רגע לחשוב, היה רק אחד. הוא אומר, אם הלך, כשהייתה בהלה, "כולן פטורין מכלום". אפילו איך, איך אומרים שזה לא שוגג, כי

דובר 1: למה פרה גדולה יותר או סיר גדול יותר, מה ההבדל? בשניהם אתה עושה מלאכה של מבשל או מלאכה של שוחט.

דובר 2: נכון, בסיר הגדול יותר, יכול להיות מותר לשחוט את הפרה הגדולה יותר, כי צריך פרה שלמה לחולה אחד. צריך בכל מקרה לשחוט בהמה שלמה.

דובר 1: אבל למה לא תגיד שפרה גדולה יותר זה ריבוי בשיעורים?

דובר 2: כי לא צריך אף פעם את כל הסיר כדי שהחולה יהיה לו חתיכה אחת. ככל שהסיר גדול יותר אתה עושה איסור גדול יותר, או שאתה שם בפנים יותר, אבל הבהמה היא רק בהמה אחת, וצריך את כולה. אין מצווה גדולה יותר.

דובר 1: אתה אמרת קודם שזה איסור גדול יותר לשחוט בהמה גדולה יותר, לכאורה לא נכון.

דובר 2: זה איסור גדול יותר לבשל יותר, זה פשוט ההבדל.

דובר 1: אם אתה שופך שוב לתוך הסיר זה עוד מעשה, אבל הוא מניח סיר גדול על האש. מה ההבדל איזה סיר הוא מניח על האש? אין מעשה של הנחת סיר על האש.

דובר 2: לא, המעשה של בישול הוא לבשל חתיכת בשר, לא להניח דברים על האש.

דובר 1: תמיד המעשה התוצאה היא חלק מהמעשה. כך למדנו בכל הלכות שבת, הפרק הקודם ותמיד. התוצאה של שחיטה שונה מהתוצאה של... איך קוראים לזה? מבישול. שחיטה יש רק דבר אחד בהמה אחת. בישול יש חתיכה גדולה יותר, יותר בשר ופחות. זה הבדל אם זה חתיכה אחת או שתי חתיכות.

הלכות שבת פרק ב: חולה שאין בו סכנה ויולדת

חולה שאין בו סכנה - הלכה י

דובר 1:

תמיד המעשה התוצאה, חלק מהמעשה, כמו שלמדנו בכל הלכות שבת, הפרק הקודם ותמיד. התוצאה של שחיטה שונה מהתוצאה של, איך קוראים לזה, מבישול. שחיטה יש רק דבר אחד בהמה אחת, בישול יש חתיכה גדולה יותר, יותר בשר ופחות. זה אולי אפילו חתיכה גדולה יותר, יותר ופחות, אין הבדל אם זה חתיכה אחת או שתי חתיכות, זה מאוד שונה.

בסדר. עכשיו, עד כאן למדנו... בוודאי זה שונה, בוודאי זה שונה, מאוד שונה.

מעבר לחולה שיש בו סכנה

עכשיו נלך ללמוד על חולה שאין בו סכנה. עד עכשיו למדנו חולה שיש בו סכנה, שזה עיקר ההיתר של סכנת נפשות. עכשיו נלך ללמוד על דברים שאינם ממש סכנה. חולה שאין בו סכנה יש גם קולות, אבל מובן לא שנלך כל כך רחוק, לא הותרה השבת. מה שכן הותר זה שבות.

לשון הרמב"ם

כך הוא אומר, חולה שאין בו סכנה, עושין לו כל צרכיו על ידי גוי. אה, סליחה, ומותר לעשות את צרכיו בשבת על ידי גוי. כיצד? אומרים לגוי לעשות לו, והוא עושה. מה פירוש כיצד? מותר לומר לגוי לעשות מלאכות ליהודי, והוא עושה, והגוי עושה. מותר לומר לו לבשל לו, ולרפאותו, ולחמם לו חמין, וכיוצא באלו.

וכן, אותו דבר, יש הלכה שכוחל עינו מן הגוי בשבת, אף על פי שאין שם סכנה. זה אומר, אם חסר ליהודי תרופה, כן, אפילו אין זה ענין של סכנה.

קושיא: מה הוא מוסיף עם ה"וכן"?

מה הוא מוסיף עם ה"וכן"? זה אומר, אפילו האדם בכלל אינו חולה, אלא סתם העין שלו כואבת לו, זה אומר, חולה שאין בו סכנה. מה הוא מוסיף עם הכוחל? זה לכאורה גם סוג של חולה שאין בו סכנה, בדיוק. כך זה נראה.

דובר 1: המלאכה של חיתוך קשורה למה שאתה חותך, לא לחיתוך. כשאין שם פירות, אתה לא עובר על המלאכה של חיתוך. המלאכה היא לחתוך פירות. הוא חותך יותר פירות, זה איסור גדול יותר. זה עדיין מעשה אחד של חיתוך, הוא לא יקבל יותר מלקות, הוא לא יקבל שלוש מלקות על שלוש גרוגרות. זה איסור גדול יותר אבל.

דובר 2: האם זה איסור דרבנן או דאורייתא?

דובר 1: נראה לי שריבוי בשיעורים הוא איסור דרבנן. נראה לי שריבוי בשיעורים הוא איסור דרבנן. שניהם קוצר, שניהם קוצר, שניהם אותו דבר בדיוק. לא, זה עדיין איסור גדול יותר. אסור למשל, מיד נראה, למשל סיר גדול, אסור לשים ריבוי בשביל מה שעושה. למשל, אם מישהו רוצה לבשל לחולה, והוא יכול לשים חתיכת בשר גדולה יותר כדי שיהיה לו גם, אסור לו. למה אסור לו? הרי זה אותה פעולה, אסור.

אם מישהו הורג פיל זה איסור גדול יותר מאשר מישהו הורג ג'וק. בעיקר הדין שניהם אותו לאו. אבל זה איסור גדול יותר, אסור להרבות לחינם.

הלכה יד - המבשל לחולה בשבת והותר

דובר 1: בסדר. המבשל, כן, עכשיו נוכל ללמוד את ההלכה הבאה. אומר הרמב"ם כן: המבשל לחולה בשבת, מישהו בישראל לחולה בשבת, כמו שמותר לעשות, ואכל החולה והותר, החולה אכל והותר, השאלה מה קורה עם העודף, האם הבריא ראשי לאכול מהאוכל העודף?

אומרת ההלכה, אסור לבריא לאכול מן המותר, האדם הבריא אסור לו לאכול מהאוכל הנותר. למה? כי זו גזירה שמא ירבה בשבילו, שבפעם הבאה יבשל יותר כדי שיהיה גם לבריא. אבל זה לא קנס כזה.

חילוק בין בישול לשחיטה

אבל השוחט לחולה בשבת, אם מישהו שוחט בהמה לחולה בשבת, אז כן מותר לבריא לאכול ממנה בשר חי, הבריא ראשי לאכול מהבשר. למה? שאין בדבר תוספת כדי שנחוש שמא ירבה בשבילו, הוא לא עשה יותר, היה לו רק את האפשרות. לכאורה, כתוב כאן, אם הוא לוקח בהמה גדולה יותר, יש לו אולי בעיה. אבל אם יש את האפשרות האחת, יש לו את העוף שהוא שוחט, לא הייתה לו האפשרות לעשות יותר או פחות, במקרה כזה מותר כן.

דובר 2: זה אומר, לא משנה, לא משנה בשיעור השחיטה.

דובר 1: יש מקרים אחרים שלומדים מהלכה כזו. אצל גוי, הוא שחט את כל הבהמה לחולה, לא שייך לשחוט קצת לחולה. כל כזית מהבהמה או מהעוף שהוא שחט, הוא שחט לחולה. אי אפשר להרבות כאן, לעשות לא שייך להרבות. חייבים לשחוט את כל הכזית כדי שהחולה יהיה לו מה לאכול.

אבל למה לא לחשוב ריבוי שיעורים? יכול להיות שבפעם הבאה הוא יחפש בהמה גדולה יותר.

דובר 2: אני חושב לא אותו דבר כמו להתחיל סיר גדול יותר?

דובר 1: לא, לעולם, אני לא יודע.

השגת הראב"ד על מוקצה

ועל זה בא הראב"ד והוא אומר הערה שאם הבהמה הייתה חיה ערב שבת, הרי היא הייתה מוקצה, כי היא לא הייתה ראויה לאכילה. אומר הראב"ד, זה לא הטריד את הרמב"ם. לא, ממילא אומר הראב"ד, הוא חייב שכבר היה החולה בבית דין, ממילא הבהמה הייתה ראויה לחולה כדי שיוכלו לשחוט. בסדר, זה כבר.

דיון: ההבדל בין בישול לשחיטה

אבל אז, אני כן סקרן מה ההבדל, למה לא אומרים למשל גזירה שמא ירבה הרי בפעם הבאה? לא גזירה שמא ירבה, גזירה שמא בפעם הבאה הוא יראה שמותר, הוא יחשוב, אה, הרי יש אותו חשש על השוחט, הוא ייקח את הפרה הגדולה יותר, את העוף הגדול יותר.

דובר 2: אין הבדל, כי אז הוא עדיין הולך... ריבוי שיעורים לא אומר כלום לקחת פרה גדולה יותר.

זה ערך בכלל. לא שואלים תמיד את הערך של "וחי בהם". שהתורה לא באה לרדוף יהודים. אני חושב שכן, אבל זה כבר יותר כמו הנושא של טעמי המצוות עם השקפה, כמו שדיברנו קודם. ההלכה היא שהחכמים לא גוזרים כשאדם בריא, כשהכל בסדר. החכמים לא גוזרים על דברים קשים.

יולדת - הלכה יא

דין יולדת כשכורעת לילד

בסדר. מה הדין עם יולדת? אומר הרמב"ם, "היולדת כשכורעת לילד" - כשהיא כבר ממש בלידה, היא כבר כורעת ללדת. אני לא יודע בדיוק מה פירוש "כרעה". אבל נראה שכך היה הסדר של הרב מפולטובה בליובאוויטש אולי. בזמנים קדומים היו יולדות בכרעה, עכשיו עושים זאת בשכיבה. אהה.

זה הוא ראייה לסכנת נפשות, הוא בגדר סכנת נפשות, ומחללין עליה את השבת

זה הוא ראייה לסכנת נפשות, הוא בגדר סכנת נפשות, ומחללין עליה את השבת. אומר הוא, למשל מה מותר לעשות? קורין לחכמה, מותר לקרוא לחכמה, כלומר אישה מיילדת. מותר לשאת אותה ממקום למקום, כמו למשל ללכת חוץ לתחום או קדימה. וחותרין את הטבור, מותר לחתוך את הטבור שממנו יוצא הילד. מהו חיתוך הטבור? הרי לכאורה זה איסור של גוזז או חיתוך, כמו מלקט, גוזז, יש מתקן, מה שיהיה, אחת מאבות המלאכות. וקושרים אותה, מותר לעשות קשירה על הטבור, קשר של קיימא או מה שיהיה.

מדליקין לה את הנר - אפילו סומא

עוד, ומדליקין לה את הנר בשעה שהיא מצטערת בחבליה, אם היא צריכה נר כאשר... אני לא יודע למה הוא משליך את המילה "בשעה שהיא מצטערת בחבליה".

דובר 2:

כן, כי זה הזמן שבו היא צועקת.

דובר 1:

הנר לא קשור לצעקות. זה קשור, נכון. אוקיי, מדליקין לה את הנר. אומר הוא, ואפילו היתה סומא, אפילו אם היא לא יכולה לראות, שדעתה מיושבת עליה בנר אף על פי שאינה רואה, היא רגועה יותר כשיש נר.

קושיא: מהו החידוש?

אני לא יודע, הוא כבר אמר קודם אצל חולה שיש בו סכנה שמותר להדליק נר, אז אני לא יודע מה כאן נוסף עם החידוש החדש. מותר לעשות הכל, מותר לבשל, לאפות, לשחוט.

בואו נבין בצורה מאוד ביתית ושל חיינו. האם יש כאן חידוש שזה נאמר, לכאורה המילה הייתה גם אצל חולה רגיל, שזה הוא אמר קודם שמותר להדליק נר, אין שום הבדל אם החולה רואה את זה או לא.

ביאור: יולדת היא מציאות עצמאית

בואו נהיה מאוד ברורים, כל ההלכות האלה, כמו כל הלכה בעולם, יש כללים, ואחר כך לומדים את הגמרות, לא רק את הגמרות, כלומר זה דבר מעשי, מתקדמים בהדרגה עד שההלכה היא. עכשיו, ברגע שרואים תוך רגע שאצל יולדת לא הכל זהה בדיוק כמו כל חולה שיש בו סכנה.

בכלל כשאומרים חולה שיש בו סכנה, פשוט, זה לא אומר שהולכים למות. זו טעות ברורה. רוב היולדות לא מתות, לא היום ולא מעולם. פעם היה יותר סכנה. כשיש מצב שעומד בהלכה חולה שיש בו סכנה, יש היתר מסוים. זה נקרא חולה שיש בו סכנה, כשמותר לעשות דברים. אבל לא כל חולה שיש בו סכנה זהה לכל חולה אחר שיש בו סכנה. אנחנו הולכים לראות כאן עכשיו, יולדת יש דברים מסוימים שאפשר להקל יותר.

אני לא יודע אם כתוב שאצל כל חולה מדליקים נר, אפילו אם הוא סומא. לא כתוב. יולדת היא סוג של מצב שהוא בדרך כלל תמיד אותו דבר. אבל אם היולדת בראשה שצריך להיות נר, נותנים לה נר. זה חידוש. יש בזה חידוש

אפשר לדעת האם צריך את הקולא של כוחל, בכלל אולי רק זה קשה, זה עוד יותר קל.

המשך לשון הרמב"ם - דברים המותרים אפילו לישראל

בסדר, אומר הרמב"ם, אבל איפה שאמרנו "צורכי בן מלאכה", זה כשחולה שאין בו סכנה צריך לעשות חילול שבת. אבל סתם לעשות דברים לחולה שאין בו סכנה שזה רק נניח טרחה, אבל מה שמותר בשבת אפילו לישראל, למה לא חושבים למשל שאולי הולך... מה? מלאכה אחת דרבנן? כן.

שהפשט הוא, לפיכך מלין אוזניים בשבת. מה פירוש מלין אוזניים? אני לא יודע מה מתקנים באוזן. אוזן שנעקרה, מחזירים אותה למעלה, אני לא יודע. האוזן שקעה, אם משהו יודע מה זה, אני לא יודע. ומלין ענקלי, מה פירוש מלין ענקלי? גם משהו כשהעצם יצאה ממקומה, או מחזירין את השבר, אדם שבר משהו, בקע, מסובבים בגוף, אלה דברים שאינם איסור בשבת, או אתה אומר שזה לא איסור גמור, משהו קצת איסור זה?

דובר 2:

זה לא קשה מהפשטות, אלא קשה ממה שמטפלים כמו טיפול, כמו משום שחיקת סממנים למה?

ביאור דעת הרמב"ם - מלאכה דאורייתא על ידי גוי, מלאכה דרבנן על ידי ישראל

דובר 1:

הפשט של דעת הרמב"ם בפרק זה, כך הם המגיד משנה והרב ומפרשים אחרים, שהרמב"ם סובר שחולה שאין בו סכנה מותר לעשות כך, מותר לעשות או מלאכה דאורייתא על ידי גוי, או מלאכה דרבנן על ידי יהודי. כך לומדים מפרשי הרמב"ם. יש בעיה, מובן, כמו שאתה מזכיר, כי יש איסור לעשות שחיקת סממנים. אז על מה מדברים עכשיו? צריך למצוא דבר שאנחנו מדברים אפילו לא על חולה שאין בו סכנה.

צריך לומר שזה בורי, שחוששים שיהיה קצת יותר טוב. בורי, דברים שאין מתכוון, מותר אפילו... אז צריך להיות פתח, מזה צריך להוציא שחולה שלא נפל למשכב הרי יש פתח. לא ממש חולה, מילא, אז יש איסור, אז נשאים כן האיסורים. אז אולי יש דברים מסוימים כאן שאינם מלאכה בכלל, שמותרים.

זה אומר, הרמב"ם לא ברור מה הוא אומר. "אין בה מלאכה" - האם הוא מתכוון לומר מלאכה דאורייתא? כן, כך הפשטות. אבל הפשטות שכתוב כאן היא שחולה שאין בו סכנה מותר לעשות מלאכות דרבנן.

היסוד: במקום חולי לא גזרו רבנן

מה העניין? זה לא קשור לעיקר הדין של פיקוח נפש. זה גם איזה ענף, כי זה גם איזה חשש נוסף שרופא כסכנה. זה גם תחת אותו גדר של חולה.

דובר 2:

מה? הלשון של הדעת היא "במקום חולי לא גזרו רבנן".

דובר 1:

כן, אני חושב שזה מה שהרמב"ם שם ביחד. זה לא על סכנה פשוטה. אם זו סכנה פשוטה, זה חוזר לחולה שיש בו סכנה.

מה פירוש "ספק"

טוב, צריך לדעת מה זה אומר "ספק". ספק לא אומר שיש סיכוי רחוק. כל יום יש סיכויים רחוקים. ספק פירושו משהו שאנשים מבינים שזה ספק. משהו שאנשים מבינים, ספק קוראים עכשיו ספק. ספק פירושו שיש אפשרות, אפשרות רחוקה.

לא, כשאני לוקח לך חולה שאין בו סכנה, אפילו אין ספק פיקוח נפש, אבל אין כלום. חולה שאין בו סכנה פירושו כמו שהגמרא אומרת, שיש לו קצת כאב ושמים מגבת. הוא שבר קצת את העצם שלו, לא קרה כלום, אין לו שום זיהום, אין לו שום מכה, יש רק קצת כאב. אז זה חולה שאין בו סכנה, מקום צער או מקום חולי.

היסוד של "וחי בהם"

כן, שמים לב לחיידקים ודברים, הכל מעוקר. זה מה שאומרים, כשמשמשים בכלים זה תמיד כלים מעוקרים.

דובר 1:

אוקיי, זה דבר קטן, אבל רוב הזמן אין זיהום מלכתחילה, זה לא... זה קורה, זה לא דבר נורמלי, זה סיבוך.

הלכה יא: אין מיילדין את הגויה בשבת

דובר 1:

טוב, אחד. עוד, אומר הוא למעלה ההלכה שלמדת עכשיו, זו בעצם הלכה ברורה. הוא אומר לך הלכה ביולדת, דין ביולדת לגבי שבת. **אישה שהיא חכמה שעוזרת לנשים ללדת, אסור לה לילד גויה בשבת אפילו בשכר.**

דובר 2:

אם היא צריכה לעשות מלאכות או אפילו בלי זה?

דובר 1:

נכון, נכון. ואין חוששין לאיבה. בדרך כלל אומרים הלכה מסוימת, אומרים שמותר לעשות אפילו לגוי בגלל... לא כל הגויים חוששין משום איבה. בגמרא אומרים שבשכר יש חשש איבה, אבל כאן אומרים שלא חוששין לאיבה, אפילו אין שם חילול שבת.

הגמרא אומרת שאפשר לומר לגויה שאצלנו מותר רק לחלל שבת ליהודים ששומרים שבת, והגויה לא צריכה להבין כביכול, וממילא מותר. כלומר, אין חוששין לאיבה במקום שאין איבה, אבל יש חוששין לאיבה במקום שיש איבה. אין חוששין לאיבה אומר שהגויים מבינים את זה, מקווים כך, או אם יודעים שהגויים מבינים את זה. כך אומרת הגמרא שהם מבינים.

דובר 2:

הגויים צריכים מיד לעקוב אחרי הגמרא?

דובר 1:

אני מדבר אם הם גויים תלמידי חכמים, אבל אם הם גויים עמי הארץ זו בעיה. אוקיי, אני מדבר במציאות. הגמרא מדברת... איבה צריך גם לדעת, וזה עדיין לא עושה את זה לחשש סכנה. איבה היא אולי נוספת, אני לא יודע, תרשים ליהודים לאורך זמן.

הנקודה היא, אסור בשבת לילד, לפי הגמרא אסור לילד גויים. הרמב"ם כבר הביא, ולמדנו קודם בהלכות עבודה זרה למדנו בהלכות מילה, כן, אסור לרפא גויים, וגם אסור לילד גויים, כי הגמרא אומרת שמילדים בן לעבודה זרה. לא צריך להיות יותר רחמן מהקב"ה.

הבעיה כאן אינה עם דין שבת, אבל באמצע השבוע חייבים לדעת את זה, על כל השנה יש איסור לעזור לגוי. מותר לו אפילו בגלל איבה, אבל בדרך כלל יש איסור.

בשבת יש תירוץ טוב, אפשר לומר לגוי, זה שבת, זה השבת שלנו. אוקיי, הגוי לא מבין את ההיתר של פיקוח נפש, את פסוקי התורה. אומר לגוי, איי, הגוי שמע שאצל יהודים מחללים שבת, אוקיי, ליהודים יש הגנה מיוחדת. כך טוענת הגמרא. אבל בפועל צריך לבדוק ולשאול מה לעשות.

מיילדין את בת גר תושב

דובר 1:

אבל מיילדין את בת גר תושב, בת של גר תושב, שזה מי שאינו יהודי לגמרי, אבל הוא קיבל שבע מצוות בני נח והוא גר בין יהודים, שאז יש לנו אחריות מסוימת על ילדי הגר תושב, **"שאינו לנו מצווין להחיותה"**, עליו יש לנו מצווה לעזור לו ולתת לו חיים. אז ממילא כל השבוע מובן, אם אין חילול שבת מותר. אבל בשבת, **"ואין מחללין עליה את השבת"**, כי זה לא יהודי שיש שם את הדין של מחייבין עליהם, וכן הלאה, ומותר לחלל שבת. לא מחייבים אותו בשביל ההוא, מחייבים אותו.

חידוש: ההיתר של פיקוח נפש הוא ספציפי ליהודים

דובר 1:

מסוים. אפשר ללמוד את זה מההלכה הקודמת, אולי. לכן זה עומד כי זה נכון. אבל זה עדיין חידוש מסוים, ועכשיו תהיה חומרא מסוימת שיש אצל יולדת שאין אצל חולה רגיל שיש בו סכנה.

המשך לשון הרמב"ם

"ואם היא צריכה לשמן וכיוצא בו, גם כן מביאין לה מה שהיא צריכה".

חומרא אצל יולדת: כל שאפשר לשנות משנין

אומר הוא אבל, אצל יולדת יש אבל דין שאם אפשר לעשות דברים דרך שינוי שלא יהיה מלאכה ממש, מותר, **כל שאפשר לשנות משנין**. בכלל המילה, אה, משעת הצורך דווקא, או שזה אומר שכל מלאכה צריך לעשות באופן... אני מדבר על הדוגמה. כן, הדוגמה שהוא אמר שמביאים שמן או שמביאים חכמה, זה אם אפשר בשעת הצורך לעשות את זה דרך שינוי, כדאיתא בגמרא **"טובא לחברתה קיילי תלי לה בסערה"**. צריך להיות קיילי, אבל במקום שהיא תחזיק את זה בידה, שתקשור את זה בשערה. עושה את זה דרך שינוי, זה איסור חלש יותר, עדיין איסור תורה בשבת, אבל מכיוון שזה נעשה דרך שינוי, צריך לעשות את זה דרך שינוי.

ההבדל בין יולדת לחולה שיש בו סכנה

זה שונה מאשר אצל חולה שיש בו סכנה. שלמדנו שזה ככל לכל דבר, ולא צריך לחפש לעשות כאלה... ואתה רואה גם כאן שהאישה מביאה, כן? לא מורים לנשים לעשות, ליתא ביה לחברותא. כי זה הסדר, מה האיסור של גם לא להורות לנשים לעשות. יכול להיות כי כל אחד יודע שיוולדת היא סכנה, זה לא דבר שאפשר לא לדעת, ידעו את זה פשוט, זה הסדר, כמו שאתה אומר. הסדר הוא הסדר, לא צריך לעמוד על הראש.

בגלל זה אולי, אם אין... כי כדרכה צאלכע תחילה, אם זה שייך, צריך לעשות את זה עם שינוי. אז המגיד משנה הבין כאן, כך הפשט של הרמב"ם, שחולה רגיל שיש בו סכנה, אין שום ענין לעשות שינוי, מותר לעשות לכתחילה, אפילו לא צריך לחפש שינויים, עושים לפי הלכות דאורייתא. אצל יולדת, אומר המגיד משנה, מכיוון שלמעשה אין זה חולה, זה דבר טבעי, זה דבר שכל אחד יולד ילדים, ורוב אנשים לא מתים מחמת לידה, זה אמנם מצב של סכנה, אבל בדרך כלל לא מתים, יש את החומרא שצריך לעשות שינוי. זו השיטה של המגיד משנה.

היו ראשונים אחרים, למשל הרמב"ן מביא, הוא סבר שכל פיקוח נפש בעצם, אם אפשר צריך לעשות שינוי. אבל ההלכה לא כך, הפוסקים פוסקים כמו הרמב"ם, שרק אצל יולדת יש את הענין, וגם זה רק אם אפשר, אבל בדרך כלל חולה שיש בו סכנה לא צריך לעשות שום שינוי.

קושיא: למה יולדת שונה?

דובר 2:

כי הרמב"ן קצת קל יותר להבין, כי פעם אמרנו שהיולדת היא בגדר סכנת נפשות, למה צריך עדיין להיות אחר כך הבדל?

דובר 1:

אני מבין, כי כמו שאתה אומר, כל סכנת נפשות שווה לכל דבר, צריך לדעת את הכללים של סוג הדבר הזה. אבל למדנו קודם שכל סכנת נפשות צריך להעריך, זו הייתה המילה. פעם נתנו גדר סכנת נפשות, אתה לא צריך להעריך. אבל יולדת אינה חולה אמיתית שיש בה סכנה. זו מציאות סכנת נפשות, כמו שאמרנו קודם, מציאות סכנת נפשות. זה דין, הרוב אומר. וגם היו מתות, כן, רחל מתה, ועוד מיליוני נשים מתו. אחת מאלף מתה מחמת לידה. ראה מה המגן אברהם אומר, אולי זו גוזמא, אבל יש הבדל מדברים נורמליים.

לא מותר דברים נורמליים, לא היו מתים כולם, אלא אם היה סיבוך. לידה נורמלית לא צריך למות ממנה. זה שהיום לא מתים מחמת לידה זה למה? אתה רואה שעושים איזה קסם שלא עשו פעם?

דובר 2:

סכנת נפשות ומותר.

משלושה ימים עד שבעה ימים

דובר 1:

"משלושה עד שבעה", אחרי שלושה ימים אחרי הלידה עד שבעה ימים, זה כך: אם אמרה "איני צריכה", אם היא אומרת "אני לא צריכה את המלאכה, אני לא צריכה את העזרה", אין מחללין עליה. אבל בשעה שהיא שותקת, לוקחים אנחנו את זה כהסכמה. מחללין עליה, מחללים כן.

זה דבר אחד לשבח, זה בטוח, אם באמת צריכה אנו שמחללין עליה את השבת, אז צריך לחלל שבת.

משבעה ימים עד שלושים

דובר 1:

אה, מה קורה אחרי שבעה ימים, משבעה ועד שלשים, שזה הגדר של חולה שאין בו סכנה? כלומר, מותר לעשות מלאכות דרבנן. אפילו אם היא לא צריכה אנו, היא עושה מלאכה על ידי גוי.

הלכה יד: עושין מדורה לחיה

דובר 1:

אומר הוא עוד ההלכה, ההלכה הולכת על כל החולים. חיה, עוד חיה, כי מדברים עדיין באמצע החיה, אז עושין מדורה לחיה, מותר להדליק אש ליולדת, אפילו בימות החמה, אפילו כשזה קיץ. צינה קשה לחיה בהרבה מקומות הקרים, במקומות שקר, אפילו כשזה קיץ, זה רק קצת קר, הקצת קר מזיק ליולדת. כלומר, מלבד ההלכה שכבר אמרנו שעושים הכל, אומר כאן ההלכה, תדע שזה דבר חשוב, לעשות חום. אבל אין עושין מדורה לחולה לחממו בה, לחולה שאין בו סכנה, קצת, אני מתכוון, לא עושים אש, כלומר רק דרך גוי. אפילו חולה שיש בו סכנה, כי זה לא... חיה יש לה בעיה שהיא מצטננת, מיד נראה אם כן, מה עושים כן. אבל חולה רגיל אין לו את הבעיה הזו, כי זה חוסר פיקוח. פשוט, אני מתכוון, זו עובדה של...

דיון: האם הרמב"ם מדבר על חולה שיש בו סכנה או חולה שאין בו סכנה?

דובר 2:

דירה, אני מתכוון, תלוי, זה נכנס כמו כל החולים. אם זה חשוב, אם הרופא אומר שזה חשוב, או שהחולה אומר... אני לא יודע כאן, הוא מדבר כאן כשלא יודעים.

דובר 1:

הוא אומר כאן כללים של מתי כן או לא חשוב לעשות אש. אני מתכוון, אחרים אומרים שהוא מדבר דווקא על חולה שאין בו סכנה, שזה מוזר, כי חולה שאין בו סכנה לא עושים כלום, דרך גוי.

דובר 2:

דרך גוי מותר, כן, אני לא יודע, חולה שאין בו סכנה, אני מתכוון, מה עוזר?

דובר 1:

הוא אומר שזה לא עוזר. ההלכה בכל מקרה אומרת שזה לא עוזר.

דובר 2:

כן, ההלכה לא כל כך הלכה חזקה בהלכות שבת, זו הלכה של עצה רפואית.

דובר 1:

שהחכמים אומרים מתי כן או לא חשוב מדורה. סתם לחולה לא חשוב מדורה, אבל סוג חולה שמקוץ דם והצטנן ונעשה קר אחרי הקזת דם, מותר כן, כי אז המדורה קשורה ישירות לרפואה, כי הוא הצטנן. החום יעזור לו, מותר אפילו בתקופת תמוז, אפילו כשחם.

רחיצת הוולד בשבת

דובר 1:

תרגום לעברית

הרמב"ם אומר כאן היתר חדש, הרמב"ם עדיין לא אמר כראוי מה ההיתר. כלומר, אתה אומר כאן שאדם בעצמו בסכנה, מותר לו להציל את עצמו אפילו בעבירה. אבל כאן יש עוד היתר נוסף אולי, שמצילים יהודי אחר, כלומר פיקוח נפשות או לרפאות, וזה אין אפילו לגר תושב. הגר תושב בעצמו מותר, הוא לא שמר שבת בכלל.

הלכה יג: שיעורי זמן של יולדת

דובר 1:

אוקיי, אז זו יולדת כשהיא במצב של סכנה. עכשיו אפשר ללמוד עוד רמות של הלומדים שלמדנו קודם, זה משכורעת, או מאימתי היא מתחילה ממש ללדת. כשהיא נקראת חיה. חיה היא אישה שהולכת ללדת, יש לשון חיה.

דובר 2:

אתה זוכר "כי חיות הנה" ששפרה ופועה אומרות?

דובר 1:

לא, חיה זה התרגום.

דובר 2:

אוקיי, שם חיה מתרגם אשה יולדת.

דובר 1:

תרגום, אני לא יודע מה התרגום. אוקיי. אז "משיראה דם לידתה עד שתלד", מאימתי שמתחיל רק הדם עד שהיא יולדת, ואותו דבר "אחר שתלד עד שלשה ימים", עד שלושה ימים אחרי הילד, זה מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צרכה.

קושיא: הבדל בין "משתשב על המשבר" ל"משיראה דם לידתה"

דובר 2:

שוב, קודם הוא אמר "משתשב על המשבר".

דובר 1:

שוב. טוב מאוד, קודם הוא אמר שזה סכנת נפשות.

דובר 2:

כן. אז היא נקראת יולדת, אז זה סכנת נפשות. אבל כאן הוא מדבר גם על חיה.

דובר 1:

אבל כאן הוא מדבר גם על "כריעת לילה", זה השיעור הוא "כריעת", לא "משיראה דם לידתה".

דובר 2:

אמת, שניהם שיעור. זו קושיא טובה.

דובר 1:

זו קושיא טובה. לא רק אנחנו לא יודעים את התירוץ, גם אנשים אחרים לא ידעו. זה עד לפני...

כי "כריעת לילה" אינו סימן ברור מאימתי היא מתחילה, יודע? וכאן יש יותר ברור, כשרואים על הגוף, רואים את "דם לידתה עד שלשה ימים", מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צרכיה, בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה. אין הבדל אם היא חושבת שהיא צריכה את הדבר החם או שהיא חושבת שהיא לא צריכה, עושים לה הכל. זה מלידתה עד שלושה ימים. אבל משלושה ימים...

דובר 2:

מה זה "הכל"? למשל, אצלנו בנר למדנו שרק אם היא מרגישה שזה עוזר לה.

דובר 1:

אבל אצלנו בנר זה בדרך כלל, בפשטות, לא עזרה. כל דבר שאנחנו יודעים שזה עזרה, אפילו היא אומרת "איני צריכה", יודעים אנחנו שכן, זה ענין של

והעוסקין בפיקוח נפש בשבת, ואין צריך ליטול רשות מבית דין, והמקדים להציל את הנפש הרי זה משובח. לא צריך לבקש רשות מבית דין.

ויש כאן מאוד... אנחנו נכנסים להלכות שבת, יש לנו כאן דין בית דין דווקא. הוא מתכוון לומר לשאול חכם האם זה באמת פיקוח נפש. איי, היית חושב. הוא נראה כמו קנאי, רשע, רע. לא ממש, הוא רע, הוא מתכוון שלא ישאלו חכם את מידת הדיוק, שלא יעריכו האם זה בגדר פיקוח נפש. כל דבר שנראה כמו פיקוח נפש מותר לעשות.

זה לא העניין. העניין הוא, הוא הולך לעשות עבירה, נכון? קודם הרי יש חולה ספק טמא, זו לא השאלה. אז כן יש במקרים מסוימים אומדן וכן הלאה. מבחינת פיקוח נפש זה אומר, נכנס בחור לרכב ההצלה שלו, והוא נוסע למקום שבו קרה איזה תאונה. היית יכול לחשוב, אתה עכשיו עושה חילול שבת, על הצד שפוגש מישהו שמצילים. תשאל, טוב, מקבלים רשות, מקבלים רישיון.

התשובה היא, לא צריך רישיון. אלא מה, להפך, עושים את המציל את הנפש רוצח משולח. ככל שמהר יותר זה טוב יותר, אין זמן.

פורש מצודה להציל תינוק

דובר 1:

ראה תינוק שנפל לים, פורש מצודתו, מותר לפרוש רשת להוציא אותו.

אגב, עצם פריסת רשת זה עדיין לא חילול שבת. בוודאי זה צד. לא, צד הרי לא על ילד. זה אחד ממיני ניצוד, זה לא האלף בית של צד כאן, גמרא. אפילו אז נתפסים גם דגים, כי זה לא משנה, אגב, זה בסך הכל דבר שאינו מתכוון, או דבר שאינו צריך לגופו.

שלושה מקרים של מצודה

דובר 1:

אוקיי, כי מאותה סיבה יש הלכה, שמע שטבע תינוק בים, הוא שמע שילד טבע בים, ופרש מצודתו להעלותו, הוא הכניס מצודה, רשת, לתפוס את הילד. מה שקרה הוא והעלה דגים במקומו, הוא לא מצא את הילד, והוא יצא יחד עם הרבה דגים. פטור מכלום, זה בכלל לא איסור, כי הוא עשה זאת, כמו שאמרת קודם, הוא עשה זאת ברשות, הוא עשה זאת בגלל הסכנה. כן.

הלאה, נתכוון, מה קורה במקרה כזה? אדם הלך, הוא זרק מצודה לים כי הוא רצה לתפוס דגים, ולמזלו נתכוון להעלות דגים, ולמזלו הוא הציל ילד. גם הוא פטור.

אפילו לא נתכוון, מה שהוא עשה היה לגמרי איסור. הוא רצה לעבור על צד, הוא הלך לתפוס דגים. הוא אכן היה, הוא תפס דגים. אפילו לא נתכוון, אפילו הוא לא שמע בכלל שילד נהרג, אבל הואיל והעלה בידו תיקון, הוא פטור. כן, כי פיקוח נפש התיר לו.

זו הלכה מעניינת. יש בזה מחלוקת בגמרא, זו חקירה מעניינת, כמו מי שהתכוון לעשות איסור, והצליח שהמעשה היה מצווה ממש. הרמב"ם פוסק שהוא פטור. אוקיי.

דוגמאות נוספות של פיקוח נפש

נפל תינוק לבור

דובר 1:

דוגמה נוספת של... יש עוד דוגמאות של... כן. נפל תינוק לבור, ילד נפל לבור, עוקר חוליא ומעלה, מותר לו אפילו... הוא צריך לעסוק בבור, מותר לו אפילו דרך להגיע לילד הוא רוצה לעקור חתיכה מהאדמה ליד הבור, למשל, כדי להגיע לילד, ומעלה להוציא את הילד. אע"פ שמתקן מדרגה בשעת הקריעה, אפילו כשהוא עושה זאת, הוא מתקן את הבור, הוא עושה שיהיה דרך לרדת, מותר.

נעלה דלת בפני תינוק

דובר 1:

אוקיי, עדיין לא נאמר, הרי כל הזמן מדובר על היולדת, מה עם הילד עצמו? הילד עצמו הוא גם משהו בגדר סכנה.

מרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד, דכתיב "ואת מולידותיך ביום הולדת אותך לא כורת שרך ובמים לא רוחצת למשעי", מותר לרחוץ את הילד, אפילו מחממין לו חמין בשבת. מותר לחמם, מותר ללכת ולחמם.

הלשון קצת מעניינת, ומולחין אותו, מולחים את הילד. מה זה אמור להיות מולחין אותו? לא שום... הוא אומר כאן דברים שעושים, אני לא יודע. מליחה לכאורה היא לא... זה היה שבות, אם לא בגלל שבות דסכנה זה היה אסור. אוקיי.

מתי מולחים אנשים? אני לא יודע, יש איסור למלוח אנשים? אני לא יודע. אולי צריך לעשות... החידוש הוא אחרת, אפשר לעשות את המלח, צריך להביא את המלח מרשות הרבים וכדומה. מבין? העניין הוא, זה הכל דברים שחסרים.

אני חושב אולי שזה הכל בתוך הרחיצה, רוחצים אותו במי מלח, זה הגיוני, משתמשים במלח ב... לא, הגמרא אומרת איזו לשון לגבי הרחיצה, הוואנה באה עם מליחה ואחר כך מלפפין. מותר לעשות את התהליכים של מה שעושים לתינוק חדש מרחיצה וכל מה שכלול בהמשך הרחיצה. כך הייתי מבין את המולחין ומלפפין אותו. הרי כבר מלפפין אותו, עוטפים אותו.

לא שכיחא הוא, אם לא ידעו הכל. כל הדברים האלה הם סכנה, והחכמים אומרים לנו, אם אתה לא יודע מה חשוב לילד, הדברים האלה הם סכנה.

וכן מרחיצין אותו לפני המילה, אי, ולאחר המילה? מיום שלישי למילה. בשלושת הזמנים מותר... כבר למדנו את הלכות מילה, מטה לדיחוי וחמין בשבילו בשבת, באיזו עסקנות. אוקיי.

אשה שמתה על המשבר – ניתוח קיסרי בשבת

דובר 1:

טוב, הגמרא מביאה הלאה, מה קורה כך? אשה שישבה על המשבר, היא הלכה ללדת, ומתה, היא מתה עוד לפני שהילד יצא, הרי הילד עכשיו בסכנה גדולה. אבל אנחנו לא יודעים, הילד עדיין לא ילד שנולד, מי אומר שעל זה יש דין פיקוח נפש?

אומרים לנו שזה נקרא גם פיקוח נפש, מביאין סכין בשבת, אפילו דרך רשות הרבים, וקורעין את כריסה ומוציאין את הולד. עושים ניתוח קיסרי להוציא את הילד.

אף על פי שאולי הילד מת, האם מתה, הרי אפשרי שהילד כבר גם מת, אבל שמא ימצא חי, הרי יש סיכויים שהילד חי. מותר לעשות זאת, כי ספק נפשות דוחה את השבת.

ואפילו אין לו חזקת חי, אה, הילד הרי עדיין אין לו חזקת חי, הגמרא הרי הולכת להקשות על זה. חולה רגיל אומרים לנו שהוא חי, אבל הוא הרי מעולם לא חי, אולי על זה זה בכלל לא נקרא פיקוח נפש. אבל לא, זה גם סכנת נפשות, ומותר על זה לחלל שבת. אוקיי.

המושג של "פיקוח נפש"

דובר 1:

עכשיו נוכל ללמוד על פיקוח נפש. עד עכשיו למדנו על סכנת נפשות, עכשיו נוכל ללמוד מה זה פיקוח נפשות.

אהה, סכנת נפשות זה כשזה כבר מבוסס, יש כאן חולה וצריך לעשות דברים. כאן מדובר להסתכל, האם יש סכנת נפשות. אה, יכול להיות שכבר יש, אבל מחפשים את האדם.

אבל פיקוח הוא לשון של להסתכל, כמו לשון ראייה, "פקח עיניך וראה" שרבי יצחק אמר. להסתכל, להשגיח על מצב של אנשים בשבת, על מצב של סכנת נפשות.

אין צריך ליטול רשות מבית דין

דובר 1:

חשבו גם שכשקורה חשש סכנה צריך לחכות עד שביט הדין יגיד לא ילדים אלא... להפך, אז צריך כן ללכת כמה שיותר מהר.

אוקיי, עכשיו לגבי מה שעמד קודם שדווקא יעשה גדול, הוא לא היה להוציא האדם הראשון. אדם ראשון אומר הוא לא גדול, האדם הראשון הוא כולל אישה או איש. איי, עכשיו יש חולה, השאלה היא מי יגלח אותו, לא מישוהו שנפל לבור, צריך לחפש. כאן מדובר על בהלה, האדם הראשון ירוץ. שם מדובר על, הכל רגוע, זה רק מצב של דבר אחד. או יכול להיות, שם מדובר כשכן ממנים, אם עושים כן פגישה מי יעשה, שלא ייקחו את האישה, אלא שייקחו את הגדול. כאן אומרים שכשזה מצב רוצים להציל, שיעשה הראשון, שילך הראשון יעשה.

אוקיי, עכשיו נעבור להלכות ספיקות. אומר הרמב"ם הלכה כזו: **מי שנפלה עליו מפולת**, אדם נפלה עליו מפולת, בניין חלש, בית חלש נפל עליו. אבל אנחנו לא יודעים האם האדם הצליח להינצל ולברוח. זה תלוי בלשון, כי "נפלה עליו מפולת" מספר אולי את המעשה שנפל על מישוהו. יכול להיות "נפלה עליו מפולת" מתכוון לבעל הבית, לאדם יש בית והבית התמוטט עליו. אנחנו לא יודעים האם יש שם אדם מתחת לזה. **ספק שהוא חי ספק שהוא מת, מפקחין עליו**, צריך להרים את האבנים לבדוק האם יש שם אדם.

מצאוהו חי, מה קורה? אכן עשו כך, חפרו את האבנים, מוצאים שם אדם חי. **ואף על פי שהוא מרוצץ**, אפילו רואים שהאדם נמחץ לגמרי לחתיכות, שאולי ברור שהוא לא יוכל לשרוד, אומרים לא שפיקוח נפש הוא רק כשאפשר להציל אותו, וכאן הוא הרי בכל מקרה ימות. **אלא מפקחין עליו**, צריך להמשיך לעסוק בו, לעשות מה שצריך לעשות, **ומצילין אותו, לחיי שעה**, על כמה זמן שהוא עוד יכול לחיות צריך לעשות מה שאפשר שהוא עוד יחיה. הוא חי עוד כמה דקות. זה אומרים לנו הרמב"ם הוא הלכה גדולה יותר מהקודמת. שם למדנו פיקוח נפש, סכנת נפשות, לא אומר רק אם הוא יכול לכבוד זה לחיות חיים טובים, אלא אפילו חולה קשה, אפילו חיי שעה.

כן. אבל **בודקין עד חוטמו**, אם התחילו לפקח את הגל, להוריד את האבנים, והגיעו עד חוטמו, כי רצו לראות אם יש לו עוד נשימה, ראו שהכלל של אותה הלכה איך לקבוע אם אדם חי עוד הוא על ידי בדיקה האם הוא נושם, מצאו שאין לו יותר נשימה, אין לו יותר אוויר, ממילא אין לו גם נשמה. נשמה זה תרגום אוויר, לא נשמה.

אם אין לו אוויר, אז **מניחין אותו**, אז עוזבים אותו כן, **שכבר מת**. כלומר, כבוד המת, או אולי כאן נניח עוד ספק נוסף, אוקיי, שזה בטוח ספק, שם ספק שהוא לא חי, אבל זה שלא, למשל ש... כבוד המת או מה? כן. טוב, **מניחין אותו**, עוזבים אותו, **שכבר מת**.

הלכה יט: עליונים ותחתונים — לא יאמרו כבר מתו התחתונים

מה קורה שיש כמה אנשים? **בודקין ומצילין את העליונים**, חפרו את החלק הראשון של המפולת, והמפולת התמוטטה. רוצה לקחת קצת? או אני קופץ לברכה כאן משהו?

לא יאמרו. זו שאלה של פיקוח נפש, זו שאלה של כבוד המת. **בודקין ומצילין את העליונים**. בקיצור, זה הכל הלכות הצלה. אומרים לאנשים שהולכים למפולת מה הם צריכים לעשות. אבל זה גם נוגע להלכות שבת. כשהולכים מלמעלה, רואים את האנשים העליונים, הקומה העליונה, אני יודע מה, האדם העליון כבר מת. שמישהו מהאנשים יגיד, הרי קל וחומר, אם האדם העליון כבר מת, התחתון בטוח גם מת, יש לתחתון עוד אבנים שנפלו. אומרת המשנה, **לא יאמרו כבר מתו התחתונים, אלא מפקחין את הכל, שאפשר במפולת שיימשך אוויר חלל**, כמו שחשבתי לך, תדע, שזה קורה, יכול להיות שיש איזה חלל הרבה פעמים. יכול להיות שהקומה העליונה מתה, והתחתונה עוד חיה, ממילא. וסוברים שהיבנים ומותר אפילו בשבת ללכת להוריד עוד אבנים לבדוק אם למטה יש אולי אדם חי. זה אפילו זה ספק אם יש שם אנשים, או ספק אם האנשים עוד חיים.

הלכה כ-א: ספק ישראל ספק גוי — קביעה ורוב

עכשיו יש ספק חדש: ספק יש גויים או יהודים. **"או חצר שיש בה גוים וישראל"** — יש אזור, חצר, שיש שם גויים ויהודי. **אפילו ישראל אחד**

אותו דבר, **ונעלה דלת בפני תינוק**, הילד ננעל, **שוברה הדלת ומוציאו**. מותר לשבור את הדלת ולהוציא אותו.

אגב, איזה איסור זה לשבור את הדלת? **אע"פ שמפסל עץ לעשות כלים למלאכה**. כלומר, אגב, כשהוא שובר את הדלת, הוא עושה גם בזה איזו מלאכה של הכנה שהדלת תהיה עכשיו עצים שאפשר להשתמש בהם לעבודה.

מותר בכל זאת לעשות, כי יש עניין של סכנה, **שמא יבעת התינוק וימות**. אולי הילד יבהל מלהיות לבד וימות. דבר מעניין, הוא ימות מפחד. אתה רואה כאן שאפשר למות מפחד. אתה לא יכול לדעת, ילד לבד בחדר, מי יודע מה קרה. האם מתה מפחד.

כלומר, אפילו כאן יש לך קצת איסור, זה לא ממש בונה, אבל לשבור דלת זה גם רק... זה הרי לא איסור אמיתי, אבל בכל זאת, הדברים המותרים, זה לא בגלל פיקוח נפש, לא בגלל קלות האיסור. שוקלים אותו אפילו מול דאורייתא ממש.

האיסורים שהוא מדבר, נניח שזה דאורייתא, צריך לבדוק בהלכה בדיוק איזה איסור זה היה. כי הוא שואל הרי יתכן, הרי לא התכוונתי, והוא מתכוון לעשות תירוץ. אוקיי, אבל זה אולי פסיק רישא. בקיצור, אין הבדל, צריך כבר להיכנס לחקירות מה ההבדל בין מתעסק למתכוון.

דליקה — לכבות את

דובר 1:

עוד כזו דליקה, קרתה שריפה, אולי יש אדם שחשוד שהוא בסביבה. יש שם אדם, והמקום שיש שם את השריפה יש אדם, וחושדים שהוא שם נשרף. **מכבה את הדליקה**, מותר לכבות את השריפה, **להצילו**, כדי להציל את האדם. **אפילו שיכבה בדרך ומסכן עצמו בשעת כיבוי**, אפילו הוא עושה זאת בשעת כיבוי, הוא עושה רשות הרבים, הוא עושה תיקונים אחרים, גם אין הבדל.

וכל הקודם להציל, מי שמהיר יותר להציל, הרי זה **משובח**. **ואינו צריך ליטול רשות מבית דין בכל דבר שיש בו סכנה**.

המשמעות של "רשות מבית דין"

דובר 1:

הדבר האחרון לכאורה לא נוגע לשבת, **בכל דבר שיש בו סכנה**. הוא אומר הרי איסורים אחרים. אני מתכוון בכלל, בכל ההלכות האלה, יש את העניין שכשמדובר על פיקוח נפש לא צריך לשאול אף אחד רשות. הוא חוזר על זה שוב, הוא כבר דיבר בתחילת ההלכה. אוקיי.

זה מעניין הרשות מבית דין, צריך לבדוק בגמרא, כי העניין הרי לא, בדרך כלל בתי דין התפקיד שלהם לעשות דברים שצריך בית דין, קנס, אני יודע. כאן צריך העיקר שחכם יאשר לו שיש כאן חשש. זה העיקר, שלא ישאלו. זה מה שהוא מתכוון בית דין, זה לכאורה מה שהוא מתכוון.

אבל הלשון, רשות מבית דין, זה נשמע גם יותר כמו מין היתר שררה, שימנו את מי שעוסקים בהצלה חברים. בדיוק. כאן כתוב שלא ממנים אנשים להיות חברי הצלה. כל אחד, אם הוא רואה שהוא יכול להציל, שיציל.

להפך, כמו שלמדנו קודם שימנו דווקא אנשים גדולים כדי שלא יהיה שבת קל, חשבו גם שכשקורה שעת סכנה צריך לחכות עד שבתי הדין יגידו לא ילדים, אלא להפך, אז צריך רק ללכת כמה שיותר מהר. אוקיי.

עכשיו אפשר לראות לגבי סופר. כשקודם עמד שדווקא יעשה גדול, הוא לא היה להוציא האדם הראשון. אדם ראשון אומר הוא לא גדול, האדם הראשון הוא חלק משבעת ימי בראשית.

הלכות פיקוח נפש: ספיקות, קביעה ורוב, והמהלך במדבר

הלכה יח: מי שנפלה עליו מפולת — ספק חי ספק מת

כאן כתוב שלא ממנים אנשים להיות חבר הצלה. כל אחד, להפך ממה שלמדנו קודם שכן ממנים דווקא אנשים גדולים כדי שלא יהיה שבת קל,

רק מה שנקרא "אקוטי", זה ממש, עומד עכשיו גוי בחוץ, צריך לעשות משהו, אז מתפללים אפילו בשבת.

אבל יש מגיפה, לא מתים "באותה שנייה", זו בעיה, עושים עצרת תפילה, תענית, אבל לא בשבת, אתה יכול לעשות זאת ביום ראשון, ביום שני.

אולי "זועקין" הוא הכנה ל"מתריעין"

דובר 1:

יכול להיות שהזועקין ומתחננין הוא כדי שהעולם ייקח את זה מספיק ברצינות, זה הכל הכנה למתריעין. מה שאין כן בדבר אחר שבו לא נוגע עזרת האנשים, לא עושים, כי אתה יכול לפעול זאת במוצאי שבת, זה לא כל כך מעורר רחמי שמים.

אתה יכול לעורר רחמי שמים על ידי שמירת שבת? לומר "רבנו של עולם, אני לא הולך להזכיר את הצרה, עזור ליהודים בזכות השבת".

מדברים כאן עם הקב"ה.

הלכות מלחמה בשבת — צרים על עיירות של גוים

המשך: לעורר רחמי שמים בשבת

דובר 1:

משא"כ דבר שאינו נוגע לעזרת האנשים, לא עושים, כי אתה יכול לפעול זאת במוצאי שבת.

אבל אני אגיד לך, לעורר רחמי שמים, אי אתה יכול לעורר רחמי שמים על ידי שבת יהודית? לומר, "רבנו של עולם, אני לא הולך להזכיר את הצרה, עזור ליהודים בזכות השבת." מדברים עם הקב"ה. יכול להיות שהדברים עצמם הם כדי ליצור "דחיפות" שהעם יתעורר. מותר גם לתקוע את האזעקות וגם להכריז על יום תפילה. אבל משהו שלא הולך לעזור למודעות האנשים, כי זו מגיפה, זה לא משהו שנמצא בידיהם, כך אני חושב שאולי הפשט.

דובר 2:

זה פשט יפה.

הלכה: צרים על עיירות של גוים שלשה ימים קודם לשבת

דובר 1:

אוקיי, עוד הלכה אחת על מלחמה בשבת. מה קורה אם יש מצב שצריך לעשות מלחמה? יש מלכות ישראל שרוצה לעשות מלחמה. בהלכות הקודמות לא היינו צריכים מלך ישראל, תמיד בא גוי. שם חיכו שגוי יבוא. אבל כאן מדברים על מלחמה "מבחירה", ראש הממשלה מחליט שהוא רוצה לעשות מלחמה. אז השאלה היא, כמה הוא צריך להתחשב בשבת?

ההלכה היא, "צרים על עיירות של גוים שלשה ימים קודם לשבת". שלושה ימים לפני שבת אומרים שלא יעשו זאת. כלומר, אסור ללכת לצור על עיר של גוים ביום שישי. אבל שלושה ימים לפני שבת, מילא, יש להם תקווה שהיהודים יהיו מספיק מוכנים ותהיה מלחמת ששת ימים מהירה עוד לפני שבת.

הטעם: מפני הבהלה

יש כתוב יותר, הוא מביא את הלשון של רמב"ם מאוחר יותר, שזה לא בגלל חילול שבת. חילול שבת מותר, אבל זה "מפני הבהלה".

טוב, נראה. "ומפי השמועה למדו" שמותר לעשות מלחמות אפילו בשבת. החידוש הוא אולי, החידוש הוא ששבת תהיה ההתחלה. אם אפשר, מדברים על אופן שאפשר "לבחור" זמן, אז לא "יבחרו" שזה יהיה ערב שבת, כי העולם מבלבל, הם צריכים להיות אפילו במלחמה...

פשט ב"מפני הבהלה"

"מבולבל" פירושו מעשית, לא בגלל ההלכה, לא בגלל "שמא ירפו ידיהם". כן, בגלל שבת. בגלל שבת, אפילו... אפשר להודיע שמותר. השאלה היא לא זו. אפילו במצב מלחמה, אם אפשר, צריך לעשות שיהיה קצת שבת. לא

ואלף גוים, למדנו שלא מחללים שבת. אבל כאן הלאה יש כך ההלכה, שכאן עומדת ההלכה שלא הולכים אחר רוב. מיד נראה מה הרמב"ם סובר באופנים אחרים. אבל אפילו יש יהודי אחד ואלף גוים, "ונפל עליהם מפולת, מפקחין עליהם את הגל מפני ישראל", כי יהודי אחד יכול הרי להיות ספק שימצאו את היהודי.

מה זה אומר? סכנה, ספק, אומר אפילו ספק של אחד מאלף. הראו לי שקודם הוא אמר... כלומר, לא הולכים אחר רוב במקרה כזה. לא הולכים פשוט אחר רוב, כי זה לא במקרה כזה.

אבל אומר הרמב"ם "אבל אין מתריעין על הדבר שעבר". אם כבר עבר הדבר, אין מתריעין. מה זה אין מתריעין? שלא לבוא לעזור. אבל זועקין ומתחננין, כן. למה? כי זועקין ומתחננין זה תפילה. תפילה אפשר לעשות תמיד, גם על דבר שעבר. אבל מתריעין, זה להודיע לאנשים שיבואו לעזור. אם כבר עבר הדבר, אין צורך להתריע, כי אין מה לעשות.

זה מה שאומר הרמב"ם: "כיצד, ספינה המטרפת בים, אין מתריעין עליה בשבת להביא דבר להצילה". אם הספינה כבר טבעה, אין מתריעין. למה? "שכבר עבר הדבר". אבל "זועקין ומתחננין עליה לרחמים". תפילה כן, אבל להתריע לא.

הלכה כה: מת שאין לו קוברין

עוד הלכה אחרונה בפרק. "מת שאין לו קוברין", יהודי שמת ואין לו מי שיקבור אותו, "מותר לעסוק בכל צרכיו בשבת". מותר לעשות הכל בשבת כדי לקבור אותו. "קורעין לו את המטה", עושים קריעה על המת, "וחותכין לו את הסכך", מכינים את התכריכים, "ומביאין ארון וותכריכין". אם צריך להביא ארון ותכריכים, מביאים. "אם אין שם, עושין לו ארון", אם אין ארון, עושים ארון חדש בשבת.

למה? "ובלבד שלא ישמן בו". רק שלא יקברו אותו בשבת. כל ההכנות מותר לעשות, אבל לא את הקבורה עצמה. למה? "שאין טמינתו מצוה", הקבורה עצמה אינה מצווה דחופה כל כך ששוברת את השבת. אבל כל ההכנות, כן.

טעם ההיתר: כבוד המת

למה מותר לעשות כל זה? "וכן סכין אותו ומדיחין אותו", סכים ורוחצים את המת, "ובלבד שלא יזיזו בו אבר". רק שלא יזיזו איבר מגופו. "ושולפין את הכר מתחתיו", שולפים את הכר מתחתיו, "ומשימין אותו על החול", ושמים אותו על החול, "כדי שיתקיים", כדי שיישמר.

למה כל זה מותר? כי "כבוד הבריות גדול". כבוד המת הוא דבר כל כך חשוב, שדוחה איסורים דרבנן. אבל לא דאורייתא. לכן כל ההכנות שהן בעיקר איסורים דרבנן, מותר. אבל הקבורה עצמה, שיש בה איסור דאורייתא של חפירה, אסורה.

זה סוף הפרק השני של הלכות שבת. פרק שעוסק בעיקר בפיקוח נפש, ובכל הדינים הקשורים למצבים של סכנה בשבת.

התקיעה אינה לתפילה

התקיעה אינה לתפילה, יש תקיעה לתפילה, שתוקעים לתפילה בתענית תוקעים שופר, אבל זה לא עושים בשבת. פשוט זועקים, עושים עצרת תפילה אפילו בשבת, אם מה שמדובר כאן הוא סכנה, סכנת נפשות, לא סתם חולה שמתפללים עליו, "עליהם" הוא הלשון, גם על היחיד לכאורה, אבל עליהם על האנשים האמורים שנמצאים בסכנה.

על סכנה, אבל תוקעים לא תוקעים, תוקעים מה שהוא חלק מההצלה, כלומר היום סירנות ההצלה, אני לא יודע מה, זה עוזר, זה מביא את העולם יחד.

מדוע לא בדבר (מגיפה)?

דובר 1:

אבל ואין מתחננין ולא זועקין על הדבר בשבת, על מגיפה, אף על פי שזה גם סכנה, זה לא סכנה כל כך גדולה. נראה לי שהדברים שזועקים בשבת הם

איך יודעים את ההלכה? אומר הרמב"ם, את ההלכה למדו מפי השמועה, זה כבר הלכה למשה מסיני. למדו זאת מהמילה "**עד רדתה**", שכתוב בכיבוש ארץ ישראל. אפילו בשבת. מה? שהפסוק עומד ביהושע, ובעיניים מצביע הרשות על הלכה למשה מסיני. אז ההלכה פירשה את "**עד רדתה**" — אפילו בשבת. יודעים לוודאי, "**ולא כבש יהושע את יריחו אלא בשבת**". פשוט הטעם שאפשר אפילו בשבת. איך לכבוש יריחו אלא בשבת. תקופת יריחו היא פשוט שבעה ימים, וזה היום של תקיעת שופרות. כי המלחמה למדנו שהשביעי הוא ביום שהוא היום השביעי. אבל היום השביעי הוא שבת. אז, יריחו שהיה ההתחלה של כיבוש ארץ ישראל היה בשבת. מזה רואים שהמלחמה דוחה שבת.

סברא פשוטה

זה פשוט, כי תחשוב שהיהודים שומרים שבת. כל גוי יודע, שבשבת אפשר לנצח אותם. אפשר לנהל את העולם. אז, מלחמה מותר לעשות אפילו בשבת. טוב, סיימנו פרק. איזה פרק? שמיני? פרק כמה? שבת.

שבת תהיה על המצור, אני לא יודע מה כל הדברים האלה, ה"אופסט". לא יהיה מופסט, שבת תהיה כבר רגועה. זה מה שכתוב כאן מהרמב"ם מאוחר יותר. כי הימים הראשונים במלחמה, הם עסוקים מאוד. לא מתאים ששבת תהיה עסוקה מאוד. אין זה חשש חילול שבת. חילול שבת מותר. אבל הנקודה היא, כדי ש... חשבתי להיפך, כי הם לא יעשו מלחמה טובה. מלחמה טובה. הם לא יעשו מלחמה טובה, כי הם יחשבו על שבת. לא, שלא יהיו טרודים. עושים מלחמה בשבת הלכתית. אבל בשבת צריך להיות קצת מנוחה. אם אפשר. כן.

לאחר שהתחילו — אפילו בשבת

לאחר שהתחילו שלושה ימים לפני כן, אומר הרמב"ם, אז עושין מלחמה אפילו בשבת, **עד שכובשין אותה**, עד שסיימו לכבוש את העיר, מותר אפילו בשבת. "**מפי השמועה למדו, אפילו מלחמת הרשות**", מותר לעשות בשבת.

המקור: כיבוש יריחו